

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

Evidenčné číslo: 19100/B/2012/1399572331

**PRÍNOSY A RIZIKÁ VSTUPU TURECKA DO
EÚ**

Bakalárska práca

2012

Lenka Jančová

**EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
FAKULTA MEDZINÁRODNÝCH VZŤAHOV**

PRÍNOSY A RIZIKÁ VSTUPU TURECKA DO EÚ

Bakalárska práca

Študijný program: Medzinárodné ekonomické vzťahy

Študijný odbor: 6221 7 00 - Medzinárodné ekonomické vzťahy

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej
diplomacie

Vedúci záverečnej práce: Ing. Beáta Lipková, PhD.

Bratislava 2012

Lenka Jančová

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne a že som uviedla všetku použitú literatúru.

Dátum:

.....

(podpis študenta)

ABSTRAKT

JANČOVÁ, Lenka: *Prínosy a riziká vstupu Turecka do EÚ*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Fakulta medzinárodných vzťahov; Katedra medzinárodných ekonomických vzťahov a hospodárskej diplomacie. – Vedúci záverečnej práce : Ing. Beáta Lipková, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2012, 50 s.

Cieľom záverečnej práce je analyzovať perspektívu Tureckej republiky ako kandidátskej krajiny pre vstup do Európskej únie. Práca je rozdelená do troch kapitol. Obsahuje 3 grafy a 4 tabuľky. Prvá kapitola je venovaná vývoju Turecka od jeho vzniku až po súčasnú modernú spoločnosť. V ďalšej časti sa charakterizuje cieľ, metodiku práce a súčasný stav danej problematiky u nás a vo svete. Záverečná kapitola sa zaoberá jednotlivými aspektmi potenciálneho členstva krajiny v EÚ, pričom dôraz je kladený na ekonomické a politické faktory. Výsledkom riešenia danej problematiky je poskytnutie pohľadu na náročnosť prístupového procesu, ako aj špecifiká prístupu tejto konkrétnej krajiny.

Kľúčové slová:

Európska únia, prístupový proces, kandidátska krajina, Atatürk, predvstupové kritériá

ABSTRACT

JANČOVÁ, Lenka: *Contributions and risks of the Turkish EU Accession*. – University of Economics in Bratislava. Faculty of International Relations; Department of International Economic Relations and Economic Diplomacy. – Consultant : Ing. Beáta Lipková, PhD. – Bratislava: FMV EU, 2012, 50 p.

The goal of this work is to analyze the perspective of the Republic of Turkey as a candidate country for EU accession. The work is divided into three chapters. It contains three graphs and 4 tables. The first chapter is devoted to development of Turkey from its origination to present modern society. In the next section we characterize the goal, methodic and present situation at home and abroad, too. The last chapter deals with particular aspects of potential membership of the country in EU, whereby the stress is laid on economic and political factors. The result of this issue is to offer a view of difficulty of accession process and particularity of accession of this concrete country.

Key words:

European Union, accession process, candidate country, Atatürk, accession criteria

Obsah

ÚVOD.....	6
1 Od minulosti k súčasnosti	8
1.1 Pohľad do minulosti	8
1.1.1 Turecká republika	8
1.1.2 Orientácia Turecka po druhej svetovej vojne	9
1.2 Obraz dnešnej tureckej spoločnosti.....	11
1.2.1 Politický systém.....	11
1.2.2 Súčasná spoločnosť ako Atatürkovo dedičstvo	13
1.2.3 Kurdska otázka	14
1.3 Vývoj vzájomných vzťahov medzi Tureckom a ES/EÚ.....	15
2 Cieľ práce, metodika a súčasný stav riešenej problematiky.....	19
3 Významné aspekty potenciálneho členstva v EÚ	21
3.1 Ekonomické aspekty.....	21
3.2 Politické aspekty	30
3.3 Plnenie predvstupových kritérií	33
3.4 Postoje k členstvu.....	38
3.5 Zbytočné predsudky?	41
ZÁVER	43
Použitá literatúra	45
PRÍLOHY.....	51

ÚVOD

Otázka potenciálneho vstupu Tureckej republiky do Európskej únie už dlhé roky rozdeľuje ako politickú, tak aj občiansku spoločnosť. Prístupový proces je v tomto prípade špecifický svojou dĺžkou a najmä faktom, že nemusí byť ukončený plným členstvom. Táto bakalárska práca si kladie za cieľ priblížiť pozadie danej problematiky. Práca vychádza z historického vývoja krajiny a jej vzťahov s EÚ, zaoberá sa aktuálnymi otázkami, ako aj argumentmi hodnotiacimi klady a zápory prípadného vstupu.

Prínos práce je najmä v jej aktuálnosti a dôležitosti, nakoľko Európska únia predstavuje významný prvok svetového hospodárstva. Rovnako dôležitý je aj fakt, že v čase silnejúcich globalizačných procesov je Únia postavená pred dôležité rozhodnutia, ktoré významným spôsobom ovplyvnia jej ďalšie fungovanie. Jej ďalšie rozširovanie patrí rozhodne k tým najdôležitejším. Otázka prijatia nového člena zásadným spôsobom ovplyvní jej postavenie a význam vo svete.

V prvej kapitole sa venujeme historickým aspektom, nakoľko tvoria dôležité východisko hodnotenia danej problematiky. Analyzujeme podmienky, za ktorých vznikla samotná Turecká republika, pričom si všimame dlhodobú orientáciu krajiny na Európu, a to najmä po skončení druhej svetovej vojny. Pozornosť venujeme aj opisu tureckej spoločnosti, jej hodnôt, na ktorých sa formovala, ako aj samotnému vývoju vzťahov s predchádzajúcim Európskym hospodárskym spoločenstvom. V druhej kapitole analyzujeme súčasný stav problematiky, ciele a metódy využívané v práci, pričom sa snažíme zhodnotiť dostupnosť zdrojov a možnosti plnenia cieľov vzhľadom na dané podmienky. V poslednej kapitole sa práca venuje konkrétnym aspektom potenciálneho členstva, pričom dôraz sa kladie na ekonomickú a politickú oblasť. Najdôležitejšie ekonomické aspekty vyplývajú z dosiahnutej úrovne krajiny, pri ktorej posudzovaní vychádzame zo základných makroekonomických indikátorov, akými sú úroveň hrubého domáceho produktu, jeho rast, miera nezamestnanosti a inflácie, prílev priamych zahraničných investícií, štruktúra zahraničného obchodu a v neposlednom rade aj stav verejných financií. Ďalším ekonomickým hľadiskom sú aj budúce náklady Únie pre Turecko v prípade dosiahnutia členstva, ktoré sa považujú za dôležitý argument proti vstupu krajiny do EÚ. Pozornosť sa ďalej venuje dôležitým politickým aspektom. Práca sleduje vývoj, súčasnú situáciu, ako aj pravdepodobnú budúcu politickú orientáciu krajiny, kde môžeme v poslednom čase sledovať určitý odklon od európskych cieľov a postupnú

orientáciu na posilnenie postavenia v regióne a v moslimskom svete. Je otázne, nakoľko dané politické chovanie ovplyvní európske šance Turecka.

Na objektívne zhodnotenie prínosov a rizík vstupu do Únie je potrebné analyzovať priebeh rokovaní, ktoré sa začali ešte v roku 2005. Krajina dosiahla za posledné roky značný pokrok v ekonomickej, politickej a sociálnej oblasti v snahe priblížiť sa kritériám, ktoré musia byť splnené, aby krajine bolo umožnené stať sa členom EÚ. Práca sa zameriava ako na dosiahnuté pokroky, tak aj na nedostatky, ktoré je potrebné ešte eliminovať, a aj oblasti, v ktorých je nutné uskutočniť reformy. Práca sa zaoberá aj postojmi členských štátov k prípadnému tureckému členstvu, a na druhej strane analyzuje aj názory samotných tureckých občanov. V závere je uvedené zhodnotenie výsledkov práce a formulovanie postoja k danej problematike.

1 Od minulosti k súčasnosti

1.1 Pohľad do minulosti

1.1.1 Turecká republika

Moderná Turecká republika vznikla na troskách slávnej Osmanskej ríše. Prispeli k tomu najmä národné oslobodzovacie boje pod vedením Mustafu Kemala Pašu (Atatürk), ktorý sa neskôr stal prezidentom krajiny. Hranice štátu sa definovali na mierovej Lausanskej konferencii. „Cieľom nového tureckého vedenia bolo vybudovanie moderného buržoázneho štátu s nezávislou ekonomikou, štátnym priemyslom a bankami v duchu politiky etatizmu.“¹ Turecko sa stalo republikou s hlavným mestom Ankara a prezidentom na čele. Stalo sa tak dňa 29. 10. 1923. Atatürk bol považovaný za národného hrdinu a to mu umožnilo udržať si autoritu v republikánskom Turecku. Stal sa tvorcom politickej koncepcie známej ako kemalizmus, prostredníctvom ktorej zaviedol dôležité reformy ako pre republiku, tak aj pre samotné obyvateľstvo. Zrušenie kalifátu prinieslo vytvorenie nových občianskych zákonov a nového súdnictva, ktoré nahradilo predošlé náboženské sudy. Došlo k mnohým posunom v spoločnosti, napríklad k zrušeniu mnohoženstva, či k zrovnoprávneniu mužov a žien. Arabské písmo bolo nahradené latinkou a boli zavedené priezviská. K zmenám došlo aj v ekonomickej oblasti. Poľnohospodárska reforma a podpora tureckého priemyslu vytvorili dôležité základy pre hospodársky rozvoj. Turecko začalo budovať priemysel a potrebnú infraštruktúru. Došlo aj k zakladaniu odborných škôl. Tieto zmeny boli financované z prostriedkov pochádzajúcich zo Sovietskeho zväzu. Priemysel sa budoval za výraznej podpory štátu a verejného sektora. Vládny program bol založený na šiestich hlavných zásadách a to: republikanizmus, nacionalizmus, ľudovosť, etatizmus, laicizmus a revolučnosť.

Napriek snahe republiky sa nepodarilo udržať pokrokovosť hospodárstva a krajina sa stávala závislou na tureckej veľkoberžoázii, a čoraz nutnejšou bola aj spolupráca s kapitalistickými veľmocami. V roku 1934 sa Turecko stalo signatárom Balkánskeho paktu, čím sa zaviazalo spolu s Gréckom, Rumunskom a Juhosláviou vzdať sa vzájomných sporných územných nárokov. Po smrti prezidenta Mustafu Kemala sa začala krajina orientovať skôr na protisovietsku politiku a prehľbovať vzťahy so západnými krajinami.

¹ Filip, Jiří.:*Turecko*. 1986. s. 22

Veľká Británia poskytla Turecku dve pôžičky výmenou za vstup do Saadabádskeho paktu, kde sa členovia, teda Turecko, Irán, Irak a Afganistan dohodli vzájomne si garantovať hranice, spolupracovať a nemišať sa do vnútorných záležitostí druhej krajiny.

Republiku viedli naďalej republikánske ľudové strany. Tie oslabovali opatrenia proti islamu, rovnako aj princíp etatizmu, ktorý zabezpečoval sociálne opatrenia. Postupne sa zahájili prípravy na vojnový režim, aj keď Turecko bolo neutrálne takmer počas celej druhej svetovej vojny. Až v roku 1945 vyhlásilo vojnu Nemecku a Japonsku, a ihneď začalo obnovovať vzťahy so západnými veľmocami.

1.1.2 Orientácia Turecka po druhej svetovej vojne

Turecko vstúpilo do druhej svetovej vojny až v roku 1945 vyhlásením vojny Nemecku a Japonsku. Povojnové obdobie pre Turecko prinieslo obavu zo Sovietskeho zväzu na jednej strane a pomoc z USA na strane druhej. ZSSR podporovalo komunistov v gréckej občianskej vojne, nebezpečný bol aj jeho prístup k Iránu a k dočasnej kurdskej republike Mahabad na severe Turecka, či požiadavka revízie rusko-tureckých hraníc ako aj výstavby vojenských základní v strategických prielivoch spájajúcich Stredozemné a Čierne more. Na druhej strane USA bojovali proti šíreniu komunizmu a snažili sa Turecko orientovať na západnú, európsku politiku.

V roku 1948 patrila krajina k zakladajúcim členom Organizácie pre európsku hospodársku spoluprácu. O rok neskôr sa stala členom Rady Európy ako európska a demokratická krajina, rešpektujúca ľudské práva. Definitívne začlenenie sa do štruktúr západného sveta znamenalo členstvo v NATO v roku 1952.

Turecko rovnako ako ostatné víťazné krajiny zavádzalo spoločenské zmeny. Boli zrušené zákony potláčajúce demokraciu a slobodu. Došlo k realizácii ďalších reforiem, ale zároveň sa vláda snažila zabrániť možnosti politického zjednotenia národa Kurdov. Po voľbách v roku 1946 vládnuou stranou ostala Ľudová republikánska strana, prezidentom sa stal opäť Ismet İnönü a predsedom Recep Peker. Vláda presadzovala nutnú spoluprácu medzi verejným a súkromným sektorom, a čoraz viac prúdil do krajiny kapitál z USA na úkor britského², čo bolo spôsobené aj devalváciou libry. Za účelom boja proti rozmáhajúcemu sa komunistickému režimu boli zriadené ideologické komisie, rušili sa

² Filip, Jiří.:*Turecko*. 1986. s. 18

študentské organizácie, zaviedla sa povinná výučba náboženstva na školách, a pod ideologickú výchovu spadala aj armáda. Prostredníctvom Trumanovej doktríny požiadalo Turecko o finančnú pomoc, ako aj o služby amerických civilných a vojenských expertov. Keď Veľká Británia ohlásila neschopnosť poskytovať ďalšie finančné prostriedky pre Turecko, vplyv USA sa v krajine ešte zosilnil, a krajina tu mohla stavať svoje vojenské základne. V roku 1948 sa spolupráca Turecka a USA ešte viac prehĺbila na základe zmlúv o spolupráci, ktoré boli súčasťou pomoci vojnou zničeným európskym krajinám, známou pod názvom Marshallov plán.

V roku 1950 sa konali ďalšie voľby, a s prísľubom užšej spolupráce s USA, zlepšením situácie na vidieku a podporou náboženstva, zvíťazila Demokratická strana. Tá po 27 rokoch vystriedala Ľudovú republikánsku stranu. Tak nastalo obdobie podpory podnikania, či už domáceho, alebo zahraničného. Veľkú finančnú záťaž ale stále predstavovala armáda, ktorú musela krajina udržiavať, čo spôsobovalo hospodárske ťažkosti a zhoršovanie postavenia stredných a nižších vrstiev obyvateľstva. Keďže revolúcia bola už takmer neodvratná, zasiahla v roku 1960 armáda. Na čelo vlády sa postavil Cemal Gürsel, ktorý sa považoval za následníka Atatürkovej politiky. Parlament bol rozpustený, vládni činitelia s členmi Demokratickej strany boli zatknutí. V roku 1961 bola vydaná nová ústava a vznikla nová vláda.

V ďalších obdobiach sa pri moci striedali Ľudová republikánska strana, ktorá predstavovala skôr ľavicovo orientovanú stranu, a pravicová Strana spravodlivosti. V roku 1965 sa stal predsedom vlády Süleyman Demirel (Strana spravodlivosti), a po prvýkrát sa do parlamentu dostala aj Turecká robotnícka strana. O rok neskôr ťažko chorého Cemala Gürsela vystriedal na prezidentskom poste Cevdet Sunay. Postupne však medzi obyvateľstvom rástla nespokojnosť a Najvyššia vojenská rada mala opäť dôvod zasiahnuť. V roku 1971 bolo vyhlásené memorandum o vytvorení novej vlády, ktorá by dodržiavala ústavu z roku 1961. Novým predsedom vlády sa stal Nihat Erim, a na požiadavky Revolučných odborov, vzťahujúce sa na nové zákony o práci či zastavenie prenasledovania ľavicových strán, sa reagovalo paradoxne zvýšeným prenasledovaním. Nový prezident Fahri Korutürk, ktorý bol zvolený v roku 1972, sa snažil zabrániť zasahovaniu armády do politiky a odvolal dôstojníkov z politických funkcií. Koalícia bola tvorená Stranou spravodlivosti, ktorá nariadila poľnohospodársku reformu a zákon, ktorý obmedzil právomoci univerzít, čo vyhnalo demonštrujúcich študentov do ulíc. Neustále hrozby revolúcie spôsobili časté striedanie politických kabinetov pri moci. Začali vznikať aj krajne

orientované sily, najmä pravicové extrémistické strany, ktoré uskutočňovali prepady, vraždy, teroristické akcie.

V roku 1980 odstúpil prezident Korutürk a nahradil ho Ihsan Sabri Çağlayangil. Teroristické útoky neprestávali, a ešte v tom istom roku prevzala úlohu znovu armáda na čele s generálom Kenanom Evrenom.

Za začiatok návratu demokracie môžeme považovať vytvorenie Poradného zhromaždenia v roku 1980, ktorý plnil funkciu dočasného parlamentu. V roku 1982 bola referendum schválená nová ústava a Kenan Evren sa stal novým prezidentom Tureckej republiky.

1.2 Obraz dnešnej tureckej spoločnosti

1.2.1 Politický systém

Dňa 29.10.1923 vznikla Turecká republika na čele s prezidentom Mustafom Kemalom Atatürkcom. V roku 1982 bola schválená nová ústava, ktorá platí dodnes. Z hľadiska štátneho zriadenia charakterizujeme Turecko ako parlamentnú republiku, ktorá je založená na demokratickom, sekulárnom a pluralistickom princípe³. Od roku 2007 je hlavou štátu Abdullah Gül, ktorý je v poradí 11. prezidentom Tureckej republiky. Ten hneď pri úvodnom zasadnutí parlamentu v súvislosti s členstvom v EÚ s istotou vyhlásil, že „parlament prevezme vedúcu úlohu v presadzovaní a posilňovaní reforiem⁴“, lebo snaha o členstvo „odráža víziu, ktorá bude mať pozitívny účinok na prosperitu, stabilitu a mier v širšom regióne, než je Európa a Turecko“⁵. Výkonnú moc predstavuje vláda na čele s predsedom, ktorým je v súčasnosti Recep Tayyip Erdoğan. Jednokomorový parlament reprezentuje zákonodarnú moc v krajine. Politicky činní nemôžu byť vojaci, štátni úradníci a osoby, ktorým to zakázal súd. Kandidovať môžu len politické strany založené na princípe sekularizmu. Protiústavné sú akékoľvek islamistické, separatistické a komunistické strany. Národná bezpečnostná rada je inštitúciou, prostredníctvom ktorej vykonáva svoju moc

³ Karlsson, I.: Európa a Turci: úvahy nad zložitými vzťahmi. [cit.2011-12-28]. str. 23

⁴ *Turecký prezident vyzval na proeurópske reformy*. [cit. 2011-12-12]. Dostupné na internete: <http://www.sme.sk/c/3514530/turecky-prezident-vyzval-na-proeuropske-reformy.html>

⁵ *Turecký prezident vyzval na proeurópske reformy*. [cit. 2011-12-12]. Dostupné na internete: <http://www.sme.sk/c/3514530/turecky-prezident-vyzval-na-proeuropske-reformy.html>

armáda. Rada je poradným orgánom, má však vysokú autoritu. Európske krajiny kritizujú Turecko práve kvôli prílišnej úlohe armády v krajine. Zahraničnú politiku vykonáva minister zahraničných vecí Ahmet Davutoğlu.

Posledné parlamentné voľby sa konali dňa 12. 6. 2011. Víťazom volieb sa stal Recep Tayyip Erdoğan so svojou Stranou spravodlivosti a rozvoja, ktorá získala 49,9%⁶ hlasov, vďaka čomu jej patrí 325 kresiel v parlamente. Premiérom je teda Erdoğan už tretie volebné obdobie nepretržite. Do parlamentu môžu vstúpiť strany s minimálne 10% hlasov, čo sa podarilo aj Republikánskej ľudovej strane s 26% a Strane národného hnutia s 13%⁷. Kurdská Strana mieru a demokracie síce nedosiahla 10% hlasov, ale má zastúpenie v parlamente prostredníctvom svojich nezávislých kandidátov.

Dlhodobým cieľom Erdoğanovej politiky je zmena ústavy, ktorá bola prijatá ešte v roku 1982. Nová ústava by mala byť podľa jeho slov demokratickejšia. Avšak na jej prijatie potrebuje dvojtretinovú väčšinu hlasov v parlamente. To znamená, že musí nevyhnutne spolupracovať s opozíciou. K ďalším ambíciám patrí zavedenie prezidentského systému v krajine, kde by bol prezident volený priamo občanmi. Je všeobecne známe, že Erdoğan má ambície stať sa prezidentom, a práve preto žiada posilnenie prezidentskej moci v krajine. Mnohí sa obávajú, že znovuzvolenie Strany spravodlivosti a rozvoja by mohlo prispieť k oslabeniu demokracie v krajine. Rozhodujúcim faktorom bude, či premiér bude ochotný rokovať s opozíciou, alebo na základe svojej parlamentnej väčšiny bude tvrdo presadzovať svoje predstavy o tom, kam by mala krajina smerovať. Ako však sám prehlásil, „ľudia nám dali odkaz, aby nová ústava vznikla vyjednávaním. O podobe ústavy budeme jednať s opozíciou“⁸.

Môžeme konštatovať, že od nástupu Erdoğanovej AKP sa v Turecku dosiahol veľký pokrok. Krajina dlhodobo dosahuje vysoké prírastky HDP a aj napriek celosvetovej kríze dosahoval ekonomický rast hodnotu 8,9%⁹, čím sa zaradila krajina k najrýchlejšie rastúcim ekonomikám sveta. Európska komisia zaznamenala počas jeho vlády pokrok nielen v ekonomickej oblasti, ale aj politickej.

⁶ EurActiv: *Erdogan je jasný víťaz tureckých volieb*. [cit.2011-12-26]. Dostupné na internete: <http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/clanok/erdogan-je-jasny-vitaz-tureckych-volieb-017275>

⁷ EurActiv: *Erdogan je jasný víťaz tureckých volieb*. [cit.2011-12-26]. Dostupné na internete: <http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/clanok/erdogan-je-jasny-vitaz-tureckych-volieb-017275>

⁸ Jaromír, M.- Vydrová, M.: *Erdogan: Na tvorbu nové turecké ústavy se bude podílet opozice*. [cit. 2012-10-12]. Dostupné na internete: http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/erdogan-na-tvorbe-nove-turecke-ustavy-se-bude-podilet-opozice--906827

⁹ SME: *Rast tureckého hospodárstva prekonal očakávania*. [cit. 2011-12-10]. Dostupné na internete: <http://ekonomika.sme.sk/c/5831076/rast-tureckeho-hospodarstva-prekonalo-ocakavania.html>

1.2.2 Súčasná spoločnosť ako Atatürkovo dedičstvo

Atatürk, ako zakladateľ modernej Tureckej republiky, bol názoru, že Turecko by sa malo vzdať pomsty a vybrať sa cestou modernizácie: „Civilizácia, to je západný svet, moderný svet, ktorého súčasťou sa Turecko musí stať, ak chce prežiť.“¹⁰ Hodnoty, na ktorých založil republiku boli nasledovné:

- republikánstvo, ktoré sa spája so zrušením kalifátu,
- nacionalizmus, ktorý viedol k vytvoreniu homogénnej tureckej spoločnosti,
- populizmus, ktorý vyjadroval, že suverenita bola v rukách ľudu,
- etatizmus, ktorý vyjadroval, že prvoradú úlohu (nielen v hospodárstve) má štát,
- sekularizmus, ako najdôležitejší princíp, ktorý oddeľuje náboženstvo od štátu a
- reformizmus, ako vôľu uskutočniť nevyhnutné spoločenské zmeny¹¹.

Atatürk sa stal prezidentom vojnou spustošenej krajiny a pri snahe obnovy bol odhodlaný zakročiť proti komukoľvek, v kom videl prekážku budovania moderného štátu. A tu sa stretávame s problémom kurdskej menšiny, ktorá sa pokúsila o prevrat. Atatürk zakázal opozičné strany aj tlač, aby nedochádzalo k spomaleniu modernizácie. K nepopierateľným prínosom patrí zrušenie kalifátu a islamských súdov, sviatočným dňom nebol už viac piatok ale nedeľa, zaviedol latinku, gregoriánsky kalendár, priezviská, európske oblečenie, klobúky namiesto fezov. To je len pár zmien, ktoré zaviedli krajinu tam, kde je teraz. Aj v legálnej oblasti sa inšpiroval európskymi vzormi. Podľa švajčiarskeho vzoru vznikol nový zákonník, trestné právo vzniklo na základe talianskeho, a administratívne podľa francúzskeho zákonodarstva. Osmanské dedičstvo nevnímal Atatürk ako hodnoty, ktoré treba zachovávať, práve naopak, videl ich ako prekážku. Otvorene vystupoval proti zahaľovaniu žien: „Je to smutné divadlo, ktoré uvádza celý národ na posmech.“¹² Atatürk sa stal ikonou, národným hrdinom, ktorého si Turci vážia uctievať dodnes. Každý rok, 10. novembra o 9.05 sa po celej krajine rozozvučia sirény na jeho pamiatku a minútu ticha si pripomenú smutné výročie jeho smrti v roku 1938. Dvoma kľúčovými piliermi spoločnosti sa stali sekularizmus a nacionalizmus, ktoré však chápal dosť špecificky. Sekularizmus, ako oddelenie štátu a cirkvi, nebral doslovne. Skôr šlo o modernizáciu náboženstva a o jeho kontrolovanie. Na to bol zriadený Diyanet- štátne

¹⁰ Karlsson, I.: Európa a Turci: úvahy nad zložitými vzťahmi. [cit.2011-12-28]. str. 50

¹¹ Karlsson, I.: Európa a Turci: úvahy nad zložitými vzťahmi. [cit.2011-12-28]. str. 50

¹² Karlsson, I.: Európa a Turci: úvahy nad zložitými vzťahmi. [cit.2011-12-28]. str. 51

riaditeľstvo pre náboženské záležitosti. Nacionalizmus nevidel Atatürk ako dobrovoľné združenie kultúrne blízkych skupín ľudí, ale skôr ako nevyhnutnosť, aby všetci obyvatelia prijali rovnakú kultúru, identitu a svetonázor. Turecko, aké po sebe po svojej smrti nechal, brali politici ako dokonalý výtvar, ktorý treba uchovať, čo bolo paradoxom, pretože sám Kemal Mustafá sa snažil kontinuálne reformovať a modernizovať krajinu.

1.2.3 Kurdská otázka

Kurdi sú najväčšou národnostnou menšinou v Turecku a tvoria 17% obyvateľstva.¹³ Otázka postavenia tejto menšiny je snáď jednou z najzávažnejších a najkritizovanejších, čo sa týka vstupu do Európskej únie. A nielen to, predstavuje obrovský vnútropolitický konflikt pre Turecko ako také.

Už v minulosti existovali na území Anatólie okrem samotných Turkov aj dve menšiny, a to moslimskí Kurdi a kresťanskí Arméni, ktorí ale však boli vyvraždení, čo Turecko dodnes odmieta priznať. Kurdi, hoci boli rovnakého vierovyznania ako Turci, mali odlišnú kultúru, jazyk, tradície a žili oddelene ako kočovníci. Aj tieto faktory prispeli k tomu, že sa nedokázali asimilovať, a keď sa po vytvorení Tureckej republiky vystúpili ako samostatný národ, ich povstanie bolo kruto potlačené. Prezident Atatürk chcel za každú cenu vytvoriť jednotný národ, a to akýmikoľvek dostupnými prostriedkami. Nastalo nútené presťahovanie Kurdov pre ich lepšiu integráciu, zakázanie ich jazyka, mien, zmenili sa kurdské názvy miest a oficiálne v Turecku existoval len turecký národ. Aj keď vtedy tvorili vo východnej časti Turecka väčšinu, nikdy neboli homogénne etnikum¹⁴. Boli aj sú medzi nimi ako náboženské (väčšina sú sunniti, a približne tretina z nich aleviti), tak aj jazykové rozdiely.

Kým spočiatku hlavná snaha Kurdov bola zachovať svoje kmeňové usporiadanie, zvyky a sunnitský islam, ktorý ich spájal s Turkami, od 60. rokov došlo k výraznej zmene. Do popredia sa dostávali ľavicoví radikáli a požadovali vytvorenie socialistického štátu. Keďže prevládali obrovské rozdiely medzi západným a východným, prevažne kurdským Tureckom, došlo k sformovaniu samostatných kurdských, radikálnych, ľavicovo orientovaných hnutí. V roku 1978 založil Abdullah Öcalan známu Stranu kurdských pracujúcich (PKK), ktorá má prívlastky ako militantná, či teroristická, presadzujúca

¹³ Euroinfo: *Turecká republika*. [cit. 2011-12-10]. Dostupné na internete: <http://www.euroinfo.gov.sk/turecka-republika/>

¹⁴ Karlsson, I.: Európa a Turci: úvahy nad zložitými vzťahmi. [cit. 2011-28-12]. str. 72

politiku násilia. Spočiatku bolo podceňované nebezpečenstvo zo strany PKK. Snahy Öcalana o vytvorenie marxistického štátu neboli podporované miestnym obyvateľstvom, preto došlo k vyvraždeniu často krát celých dedín, aby dokázal, že turecká vláda sa nedokáže postarať o kurdské obyvateľstvo. Za obeť im padla aj infraštruktúra v kurdských oblastiach a neraz aj školy, nemocnice, úrady, či obchody. Strana svoje kriminálne aktivity nevykonávala len v Turecku, ale za účelom zvýšenia príjmov aj v ostatných krajinách sveta a dodnes je na zozname teroristických skupín nielen v USA, NATO ale aj EÚ. PKK bola medzičasom zakázaná.

Dnes sa problém Kurdov chápe ako porušovanie práv menšín v demokratickej spoločnosti, za ktorú sa Turecká republika považuje, a tento problém sa dostal pod drobnohľad takmer celého sveta, keďže Turecko sa uchádza o členstvo v Európskej únii. Pre splnenie požiadaviek zo strany EÚ boli už zaznamenané pokroky zo strany Turecka, keď boli podpísané významné dohovory o ľudských právach. Vládna Strana spravodlivosti a rozvoja (AKP) v prvých rokoch svojej vlády prijala právne reformy. Dôležitým pokrokom bolo zrušenie trestu smrti v roku 2002. Rovnako bolo aj zlegalizované televízne vysielanie v kurdskom jazyku, či právo vyučovať kurdský jazyk na súkromných školách. Pokroky Turecka boli ocenené Európskou úniou a v roku 2005 začala s krajinou prístupové rokovania.

1.3 Vývoj vzájomných vzťahov medzi Tureckom a ES/EÚ

Turecko prejavilo záujem o integráciu do západoeurópskych štruktúr už v povojnovom období. Krajina patrí medzi zakladajúce krajiny OSN, a je členom takých významných medzinárodných organizácií, akými sú NATO, Rada Európy, OECD, a v neposlednom rade je asociovaným členom západoeurópskej únie. Dôležitým krokom vpred bolo pre Turecko podanie žiadosti o pridružené členstvo vo vtedajšom Európskom hospodárskom spoločenstve (EHS) v roku 1959. Dôvody by sme mohli hľadať v strachu krajiny o izoláciu v podmienkach bipolárneho rozdelenia sveta, ako aj v predchádzajúcej gréckej žiadosti. Tureckí lídri si dobre uvedomovali, aká dôležitá bude pre ich krajinu účasť na integračných procesoch, ktoré vytvárali novú podobu západného sveta. Odpoveď prišla v roku 1963, keď bola uzavretá Ankarská dohoda o pridružení, ktorá vstúpila do platnosti o rok neskôr s hlavným cieľom vybudovania colnej únie. Proces jej formovania priniesol zrušenie väčšiny cieľ a obmedzení zo strany EHS, ale na druhej strane bol spomalený snahou

Turecka ochrániť svoje trhy pred tými konkurencieschopnejšími, ako aj opatrnosťou samotného spoločenstva. Po uplynutí 22-ročného prechodného obdobia, bola v roku 1996 vytvorená colná únia.

V sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch dvadsiateho storočia sme boli svedkami dlhodobejšej stagnácie vzájomných vzťahov Európy a Turecka. Príčin je viacero. Za najväčšiu môžeme považovať tzv. Cyperský problém, a to najmä od tureckej invázie na toto územie v roku 1974. K ďalším by sme mohli zaradiť rastúci protekcionizmus¹⁵ spôsobený ropnými šokmi, ako aj ekonomickú nestabilitu v Turecku, ktorá viedla k vojenskému prevratu v roku 1980, kedy bola moc nad krajinou prevzatá armádou. Došlo k výraznému obmedzovaniu politických a občianskych práv, čo zhoršovalo postavenie krajiny v očiach už vtedajších Európskych spoločenstiev (ES), pretože Európsky parlament prejavoval v tom období snahu o posilnenie demokracie a ochrany ľudských práv. Komplikáciou bolo aj prijatie Grécka za člena tohto integračného zoskupenia, pretože vzťahy medzi spomínanými krajinami boli poznačené mnohými bilaterálnymi konfliktami. Lepšie časy sa začali pre krajinu nástupom Turguta Özala do funkcie premiéra v roku 1983, ktorý v roku 1987 požiadal o plné členstvo v ES. Sklamanie prišlo v decembri 1989 v podobe negatívnej odpovede, kedy Európska komisia neodporučila začatie prístupových rokovaní, čím sa dočasne rozplynula nádej Turecka na členstvo. Namiesto toho navrhla rad opatrení na zlepšenie ekonomických, politických a sociálnych podmienok v krajine, čím by sa priblížila európskym štruktúram a mohla splniť predvstupové kritériá. Treba si uvedomiť, že v tom čase prebiehali v ES zásadné štrukturálne zmeny, ktoré by sa značne skomplikovali prípadným tureckým členstvom¹⁶.

Po páde komunizmu v západnej Európe utrpela strategická poloha, ako aj samotné postavenie Turecka. Krajina si hrozbou zastavenia prístupu k zdrojom NATO vybojovala možnosť zúčastňovať sa na rokovaníach o bezpečnosti Európy. Negatívne svetlo vrhal na Turecko konflikt v jeho juhovýchodnej časti medzi radikálnou Stranou kurdských pracujúcich a armádou, kde dochádzalo k hrubému porušovaniu ľudských práv.

¹⁵ EHS zavádzalo protekcionistické opatrenia hlavne v poľnohospodárstve a textilnom priemysle, ktoré patria k tradičným tureckým exportom.

¹⁶ Najdôležitejšou zmenou v spoločenstve bolo prijatie Jednotného európskeho aktu v roku 1986, ktorý znamenal revíziu zakladajúcich zmlúv

V roku 1993 sa konalo v Kodani zasadnutie Európskej rady, kde EÚ pripustila možnosť pre krajiny strednej a východnej Európy stať sa členmi zoskupenia, pričom stanovila kritéria pre vstup, ktoré označujeme ako Kodanské. Pozostávajú z troch častí :

- politické kritériá: predpokladajú vytvorenie stabilných inštitúcií, ktoré zaručujú demokraciu, právnu istotu, ľudské práva a rešpektovanie práv menších,
- ekonomické kritériá: stanovujú podmienku fungovania trhovej ekonomiky,
- ostatné kritériá: implementácia pravidiel a cieľov EÚ¹⁷.

Keď v roku 1996 došlo k vytvoreniu colnej únie, prišla nová nádej na členstvo, ktorá sa však nenaplnila o rok neskôr, keď Európska rada nezaradila Turecko medzi kandidátske krajiny. Rozhodnutie padlo na Luxemburskom summite, ktorý sa konal v decembri v roku 1997 a znamenalo opätovné zhoršenie vzájomných vzťahov. Turecká vláda pozastavila rokovania na neurčito, pretože odmietala akékoľvek iné ako plné členstvo¹⁸. Dôvodom odmietavého postoja z Luxemburgu boli aj rozpory s Gréckom, ako aj radikálny krok tureckej ministerky zahraničných vecí Tansu Çiller, ktorá pohrozila zablokovaním trom krajinám¹⁹ strednej Európy vstúpiť do NATO. Turecko sa negatívne stavalo k faktu, že Cyperský problém je súčasťou podmienok, od ktorých závisí pokračovanie začleňovania krajiny do integračného procesu.

V novembri 1998 vydala Európska komisia hodnotiacu správu o pokroku Turecka, kde kritizovala neplnenie Kodanských predvstupových kritérií zo strany Turecka. Osobitne zdôraznila potrebu riešenia najmä politických kritérií, čo ale samotný turecký prezident Süleyman Demirel považoval za podryvanie územnej celistvosti Turecka.

V roku 1999 došlo k prekvapujúcemu zvratu, keď po dlhých rokoch čakania bol krajine pridelený status kandidátskej krajiny. Rozhodnutie bolo prijaté na summite v Helsinkách, kde Európska rada vyhlásila, že Turecko sa stane členskou krajinou EÚ, „keď splní tie isté kritériá ako ostatné kandidátske krajiny“²⁰. Za Helsinským úspechom by sme mohli hľadať viacero skutočností. V spomínanom roku došlo k zmene vlády v Nemecku, ktoré má významný vplyv na rozhodnutia v rámci EÚ, ďalej vytvorenie novej

¹⁷ Karlsson, I.: Európa a Turci: úvahy nad zložitými vzťahmi. [cit.2012-28-02]. str. 68

¹⁸ Vláda predpokladala, že sa uvažuje v prípade Turecka o forme privilegovaných vzťahov krajiny s EÚ, ktoré rázne odmietala.

¹⁹ Išlo o Poľsko, Maďarsko a Českú republiku.

²⁰ Karlsson, I.: Európa a Turci: úvahy nad zložitými vzťahmi. [cit.2012-28-02]. str. 69

koalície v Turecku pod vedením Bülenta Ecevíta, a v neposlednom rade je dôležité aj výrazné zlepšenie vo vzťahoch s Gréckom. V pravidelnej správe o pokroku Turecka hodnotila komisia pozitívne zmeny, ktoré v krajine prebiehajú, ale upozornila aj na početné nedostatky, najmä čo sa týka oblasti občianskych a politických práv²¹. Turecký parlament prijal v roku 2001 s cieľom naplnenia Kodanských kritérií početné ústavné zmeny, najmä v toľko kritizovanej politickej oblasti. S reformami pokračovala krajina aj v nasledujúcom roku, ale kvôli nezhodám v zásadných otázkach reformného procesu sa vláda v novembri 2002 rozpadla. Predčasné parlamentné voľby priniesli obrovské zmeny, keďže žiadna z pôvodných politických strán nedosiahla 10%-tné kvórum. S 32% hlasov sa do parlamentu dostala nová strana pod vedením Recepta Tayyipa Erdoğana- Strana spravodlivosti a rozvoja. Strana sa prezentovala jasným proeurópskym programom, čo sa prejavilo v naliehaní Turecka o stanovenie termínu pre zahájenie prístupových rokovaní na Kodanskom summite v decembri toho istého roku. Na summite sa EÚ zaviazala, že pokiaľ Turecko splní predvstupové kritériá do konca roku 2004, tak najneskôr o rok začne s krajinou prístupové rokovania. Na summite v Bruseli, ktorý sa konal v decembri 2004, došlo k jednomyselnému rozhodnutiu, na základe ktorého sa tieto rokovania aj skutočne začali dňa 3.10.2005.

²¹*Turkey progress report 1999*. [cit. 2012-29-12]. Dostupné na internete: http://www.abgs.gov.tr/files/AB_Iliskileri/Tur_En_Realitons/Progress/Turkey_Progress_Report_1999.pdf

2 Cieľ práce, metodika a súčasný stav riešenej problematiky

Táto bakalárska práca si kladie za cieľ analýzu problematiky Turecka ako kandidátskej krajiny na vstup do Európskej únie, ako aj zhodnotenie prípadných prínosov na jednej strane, a rizík na strane druhej. Práca je rozdelená do dvoch hlavných častí. V prvej sa venujeme predovšetkým pozadiu celého procesu. Východiskom je história samotnej krajiny, ktorá mala nezanedbateľný vplyv na formovanie modernej tureckej spoločnosti, ktorá je založená na hodnotách prezentovaných Mustafom Kemalom. Za najdôležitejšiu črtu považujeme sekularizmus, čím sa podstatne krajina odlišuje od ostatných moslimských krajín a dáva jej šancu stať sa súčasťou európskej spoločnosti. Nasleduje analýza vývoja vzájomných vzťahov medzi krajinou a vtedajším Európskym hospodárskym spoločenstvom od podania žiadosti o pridružené členstvo v roku 1959 až po úspešné začatie prístupových rokovaní v roku 2005. Zdrojom boli predovšetkým internetové stránky Európskej únie, najmä Európskej komisie. Prínosným zdrojom informácií bol aj internetový portál Euractiv, ktorý poskytuje väčšinu potrebných informácií v danej oblasti. Z dostupných knižných zdrojov sme využili publikáciu Európa a Turci od Ingmara Karlssona, ktorá sa zameriava okrem podrobnej historickej analýze krajiny aj na vybrané oblasti problematických vzťahov medzi EÚ a Tureckom.

V druhej časti sa venujeme hodnoteniu pripravenosti Turecka na prípadný vstup do EÚ. Hodnotenie prebieha podľa viacerých kritérií. Analyzujú sa jednotlivé aspekty, pričom dôraz sa kladie na tie ekonomické a politické, vzhľadom na ich prvoradú dôležitosť. Pre objektivnosť sa uvádzajú pokroky, ktoré krajina v danej oblasti dosiahla, a na druhej strane faktory, ktoré ostávajú prekážkou napredovania rokovaní. Na základe podkladov sa snažíme porovnať prínosy prijatia krajiny ako nového člena, ale aj hrozby, ktoré s tým môžu byť spojené. Zdroje, z ktorých sme v tejto časti vychádzali, boli predovšetkým Správy o pokroku krajiny publikované na základe zistení Komisie za jednotlivé obdobia. Na zhodnotenie ekonomických aspektov bolo potrebné vychádzať z konkrétnych štatistických údajov, ktoré sme čerpali z portálu Index Mundi, ktorý vychádza predovšetkým zo zdrojov Medzinárodného menového fondu.

Na naplnenie stanoveného cieľa sme využili viacero vedeckých metód. V prvej časti sme analyzovali pozadie danej problematiky na základe dostupných zdrojov.

V druhej časti sme na hodnotenie ekonomických aspektov aplikovali metódu komparácie údajov Turecka s členskými krajinami EÚ. Na to bezprostredne nadväzuje analógia, teda na základe podobných charakteristík predpokladáme určité zhodné znaky. To nám dáva východisko na hodnotenie pozície krajiny porovnaním jej jednotlivých charakteristík s ostatnými členmi. Dosiahnuté výsledky prezentujeme prostredníctvom indukcie, keď zovšeobecníme zistené poznatky a dochádza k formulácii záveru.

3 Významné aspekty potenciálneho členstva v EÚ

3.1 Ekonomické aspekty

Turecká republika je považovaná za „relatívne vyspelú, priemyselno-agrárnu krajinu“²². Aby krajina splnila ekonomické kritériá pre vstup do Európskej únie, začala rozsiahly reformný proces. Európsky parlament uvádza vo svojej správe o pokroku Turecka za rok 2008, že krajina disponuje fungujúcim trhovým hospodárstvom, čo je jedným z predpokladov splnenia Kodanských kritérií, a aj „napriek spomaleniu hospodárskeho rastu Turecka v roku 2008 sú jeho celkové hospodárske výsledky dôkazom toho, že základy tureckého hospodárstva sú podstatne pevnejšie a jeho odolnosť je vyššia než pred niekoľkými rokmi“²³. Napriek tomu je potrebné neustále zvyšovanie konkurencieschopnosti ako aj štrukturálne reformy. Čo sa týka konkurencieschopnosti, krajina sa nachádza na 59. mieste²⁴, a z hľadiska dosiahnutého HDP sa považuje za 16. najväčšiu ekonomiku sveta²⁵.

Ekonomika sa značne liberalizovala najmä prostredníctvom colnej únie s Európskou úniou, pre vytvorenie ktorej bolo zavedené 22 ročné prechodné obdobie už v roku 1973 podpísaním dodatkového protokolu k Asociačnej dohode. Tento prvý stupeň integrácie bol vytvorený a začal fungovať k 1. 1. 1996. Špecifickosť colnej únie v tomto prípade spočíva v tom, že je jedným z „najpokrokovejších a najužších obchodných vzťahov, ktoré EÚ doteraz mala s akoukoľvek inou treťou krajinou“²⁶. K odstráneniu tarifných opatní pre turecký import, pokiaľ ide o priemyselný tovar, došlo v roku 1973²⁷. V praxi to znamenalo postupné odstraňovanie prekážok obchodu a zavedenie spoločnej colnej politiky voči tretím štátom²⁸. Prekážky sa odstránili pre priemyselné produkty,

²² Turecko: *Ekonomická charakteristika zeme*. [cit. 2012-29-02]. Dostupné na internete:

<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/turecko-ekonomicka-charakteristika-ze-me/4/1000802/>

²³ Európsky parlament: *Správa o pokroku Turecka za rok 2008*. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P6-TA-2009-0134+0+DOC+XML+V0//SK>

²⁴ Businessinfo: Oficiálny portál pro podnikání a export. [online]. [cit. 2012-29-02]. Dostupné na internete:

<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/turecko-ekonomicka-charakteristika-ze-me/4/1000802/>

²⁵ Businessinfo: Oficiálny portál pro podnikání a export. [online]. [cit. 2012-29-02]. Dostupné na internete:

<http://www.businessinfo.cz/cz/sti/turecko-ekonomicka-charakteristika-ze-me/4/1000802/>. Zdroj: International Monetary Fund

²⁶ Európsky parlament: *Obchodné a hospodárske vzťahy s Tureckom*. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:050E:0015:0019:SK:PDF>

²⁷ Lipková, Ľ. a kol.: Európska únia. 2011. s. 431

²⁸ Lipková, Ľ. a kol.: Európska únia. 2011. s. 431

poľnohospodárske a spracované poľnohospodárske produkty, pričom cieľom je zahrnúť do tejto oblasti aj služby a verejné obstarávanie²⁹.

Turecko postupne prijíma rozhodnutia, ktoré vedú k naplneniu podmienok členstva. Komisia pozitívne hodnotí harmonizáciu colných predpisov s tými európskymi a vyzdvihuje význam prijatia všeobecného systému preferencií. Aj napriek týmto úspechom upozorňuje na mnohé nedostatky. V oblasti poľnohospodárstva kritizuje relatívne vysokú colnú sadzbu, ktorú krajina uplatňuje na poľnohospodárske produkty. Problémom ostávajú aj technické prekážky, ktoré sa doteraz nepodarilo úplne odstrániť. Veľké sklamanie neskrýva Európsky parlament ohľadom neschopnosti implementácie Dodatočného protokolu k Dohode o pridružení. Ten predstavuje kľúčový krok k napredovaniu vzájomných vzťahov.³⁰

Kvôli rozdielnosti obchodnej politiky Turecka a EÚ bolo pre krajinu náročné prijať a uplatňovať colné tarify platné v EÚ. Na druhej strane, vytvorenie colnej únie a postupná liberalizácia ekonomiky, ako aj harmonizácia predpisov v oblasti obchodnej politiky, priniesla krajine nové príležitosti a nesporné výhody. Obchod medzi EÚ a Tureckom sa rozvinul natoľko, že krajina je siedmym najväčším obchodným partnerom EÚ, pričom únia sa stala absolútne najväčším partnerom Turecka³¹. Celkovo prispieva vytvorenie colnej únie k rastu vzájomného zahraničného obchodu, pričom 46,2%³²(mierny nárast oproti roku 2009) tureckých exportov smeruje do EÚ a opačne to predstavuje úroveň 38,9%³³. V dovoze z EÚ sledujeme pokles 1,3%³⁴, ktorý je spôsobený faktom, že Turecko zvyšuje dovoz energie, ktorá pochádza z tretích krajín. Exportné položky tvoria predovšetkým vozidlá, jadrové reaktory, železo, oceľ, odevy a elektronické zariadenia. Turecko importuje predovšetkým minerálne palivá a oleje. Dlhodobým problémom Turecka napriek

²⁹ Európsky parlament: *Obchodné a hospodárske vzťahy s Tureckom*. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:050E:0015:0019:SK:PDF>

³⁰ Európsky parlament: *Obchodné a hospodárske vzťahy s Tureckom*. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:050E:0015:0019:SK:PDF>

³¹ Európsky parlament: *Obchodné a hospodárske vzťahy s Tureckom*. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:050E:0015:0019:SK:PDF>

³² Ministerstvo zahraničných vecí: *Ekonomická informácia o teritóriu: Turecko*. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete:

[http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_CEBC492BF3650A45C125783B004BE678_SK/\\$File/120112_EIT_Turecko.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_CEBC492BF3650A45C125783B004BE678_SK/$File/120112_EIT_Turecko.pdf)

³³ Ministerstvo zahraničných vecí: *Ekonomická informácia o teritóriu: Turecko*. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete:

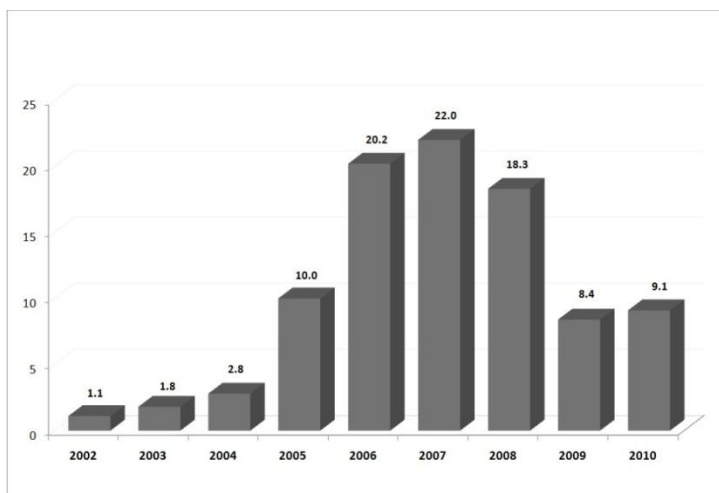
[http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_CEBC492BF3650A45C125783B004BE678_SK/\\$File/120112_EIT_Turecko.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_CEBC492BF3650A45C125783B004BE678_SK/$File/120112_EIT_Turecko.pdf)

³⁴ Businessinfo: Oficiálny portál pro podnikání a export. [online]. [cit. 2012-29-02]. Dostupné na internete: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/turecko-ekonomicka-charakteristika-ze-me/4/1000802/>

rastúcemu exportu je deficit zahraničného obchodu, ktorý už prekročil hranicu 100 mld USD a 9%-ný³⁵ deficit bežného účtu.

Turecko profituje z vytvorenia colnej únie, čo sa prejavilo najmä postupným nárastom priamych zahraničných investícií, ktoré sú nevyhnutným predpokladom pre modernizáciu a rozvoj každej krajiny. Čo sa týka objemu prijatých investícií, krajina je na 20. mieste³⁶. Najvyššiu úroveň investícií dosiahlo Turecko v roku 2007, kedy ich úroveň dosahovala vyše 22,195 mld USD³⁷, čo je značný nárast oproti 80. rokom, teda pred vytvorením colnej únie, kedy boli na úrovni 2,349 mld USD³⁸ a aj neskôr v 90. rokoch, kedy dosahovali len 7,033 mld USD³⁹. Príchodom finančnej krízy v roku 2009 došlo k poklesu prílivu investícií, ale v roku 2010 už pozorujeme opätovný nárast. Podrobnejšie nám tento vývoj zobrazuje nasledujúci graf.

Graf č.1 Vývoj prílivu priamych zahraničných investícií do Turecka (v mld USD)

Prameň: *FDI in Turkey*. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: <http://www.invest.gov.tr/EN-US/INVESTMENTGUIDE/INVESTORSGUIDE/Pages/FDIinTurkey.aspx>

³⁵ Ministerstvo zahraničných vecí: *Ekonomická informácia o teritóriu: Turecko*. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete:

[http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_CEBC492BF3650A45C125783B004BE678_SK/\\$File/120112_EIT_Turecko.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_CEBC492BF3650A45C125783B004BE678_SK/$File/120112_EIT_Turecko.pdf)

³⁶ V roku 2008 dosiahli investície úroveň vyše 18 mld USD. Zdroj: [http://eur-](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:050E:0015:0019:SK:PDF)

[lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:050E:0015:0019:SK:PDF](http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:050E:0015:0019:SK:PDF)

³⁷ Vural, Y.: *Foreign Direct Investment as a determining Factor in Turkey's Export Performance*. [cit. 2012-29-02]. Dostupné na internete: <http://ejbe.org/EJBE2011Vo104No07p13VURAL-ZORTUK.pdf> s. 16

³⁸ Vural, Y.: *Foreign Direct Investment as a determining Factor in Turkey's Export Performance*. [cit. 2012-29-02]. Dostupné na internete: <http://ejbe.org/EJBE2011Vo104No07p13VURAL-ZORTUK.pdf> s. 16

³⁹ Vural, Y.: *Foreign Direct Investment as a determining Factor in Turkey's Export Performance*. [cit. 2012-29-02]. Dostupné na internete: <http://ejbe.org/EJBE2011Vo104No07p13VURAL-ZORTUK.pdf> s. 16

Prevažnú časť tvoria investície pochádzajúce z krajín EÚ, najmä z Nemecka, Francúzska, Holandska, Veľkej Británie a Talianska⁴⁰. Ako nám poukazuje správa Výboru pre medzinárodný obchod EÚ, až 88% PZI v Turecku pochádza z členských štátov, a zároveň upozorňuje na relatívne nízky podiel investícií na HDP krajiny⁴¹. Za lákadlo pre investorov môžeme považovať lacnú pracovnú silu, strategickú polohu, vhodné legislatívne podmienky pre investorov ako aj samotné členstvo v OECD⁴². Investori majú záujem najmä o finančný sektor, ktorý sa stáva najčastejším objektom investícií. V priemyselnom sektore ide najmä o spracovateľský a potravinársky priemysel, stavebníctvo a v oblasti služieb doprava a cestovný ruch. V posledných rokoch stúpa záujem o maloobchod a veľkoobchod a boom zažívajú oblasť energetiky⁴³.

Pre komplexnú charakteristiku ekonomiky krajiny je potrebné poznať vývoj základných makroekonomických ukazovateľov, ktorý nám poskytuje tabuľka:

Tabuľka č.1 Základné makroekonomické ukazovatele Turecka

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Rast HDP, konštantné ceny	9,363	8,402	6,893	4,669	0,659	-4,826	8,945
HDP v parite kúpnej sily (mld USD)	658,633	747,326	824,656	888,2	913,881	878,956	968,604
HDP p.c v parite kúpnej sily	9335,53 1	11116,9 6	12116,0 7	12891,5 9	13109,5 4	12460,7 9	13577,1 1
Miera inflácie v % (CPI)	8,598	8,179	9,597	8,756	10,444	6,251	8,566
Miera nezamestnanosti v %	10,25	10,592	10,212	10,244	10,495	14,028	11,887
Deficit štátneho rozpočtu v %	-4,8	-2,6	-0,9	-2	-1,4	-5,7	-3,5
Verejný dlh v %	59,244	52,306	46,083	39,439	39,476	46,122	42,154

Prameň: *Indexmundi*. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: <http://www.indexmundi.com/turkey/>

Najdôležitejším ukazovateľom vypovedajúcim o ekonomike je úroveň dosiahnutého HDP, ktorý v konštantných cenách dosahoval v roku 2010 hodnotu 968,604 mld USD, pokiaľ je meraný v parite kúpnej sily. HDP na obyvateľa, ktorý sa považuje za

⁴⁰ *FDI in Turkey*. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: <http://www.invest.gov.tr/EN-US/INVESTMENTGUIDE/INVESTORSGUIDE/Pages/FDIinTurkey.aspx>

⁴¹ Európsky parlament: *Správa o obchodných a hospodárskych vzťahoch s Tureckom*. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2010-0238+0+DOC+XML+V0//SK>

⁴² Businessinfo: *Turecko: Investičná klíma*. [cit. 2010-28-02]. Dostupné na internete: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/turecko-investicni-klima/9/1000802/>

⁴³ Businessinfo: *Turecko: Investičná klíma*. [cit. 2010-28-02]. Dostupné na internete: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/turecko-investicni-klima/9/1000802/>

ešte významnejší ukazovateľ, za posledné roky uspokojivo stúpa, až dosiahol v roku 2010 hodnotu 13 577,11 USD. Keď porovnáme obdobie od 2002 do 2010, turecká ekonomika si výrazne polepšila, keďže jeho úroveň vzrástla o 218%⁴⁴ a priemerný ročný rast dosahuje 4,8%. Vďaka tomuto ukazovateľu vieme odvodiť úroveň ekonomického rastu. Z tohto hľadiska dosahuje krajina dlhodobu uspokojivú výsledky. Pokles v roku 2008, ktorý bol spôsobený svetovou finančnou krízou a následný prepád do záporných hodnôt ekonomického rastu v ďalšom roku, sa podarilo úspešne prekonať už v roku 2010, kedy dosiahol hodnotu 8,495%. V prvom polroku 2011 dosiahol dokonca úroveň 11%⁴⁵.

Pozitívny vývoj tureckého hospodárstva predstavuje aj fakt, že sa znižuje podiel poľnohospodárstva na tvorbe HDP. V roku 2010⁴⁶ pokrýval primárny sektor len 10%, pričom ale zamestnával 24% obyvateľstva. Táto diskrepancia svedčí o zaostalosti sektora a jeho nízkej produktivite. Priemyselná výroba zaznamenala nárast na 29,6%. Dôležitým faktorom je nárast podielu služieb, ktorý predstavoval v tom istom roku až 60,4%, čo vytvára priaznivú štruktúru HDP a predpoklady pre ďalší hospodársky rozvoj.

Vďaka hospodárskemu rastu došlo síce k poklesu nezamestnanosti na necelých 12%, čo ale stále predstavuje vysokú úroveň vzhľadom na vysoké prírastky HDP. Problémom ostáva najmä nezamestnanosť mladých ľudí vo veku 15-24 rokov tvoriaca až 18%. Všeobecne je vyššia nezamestnanosť v mestách, až 11,6%⁴⁷.

Turecko sa vyznačuje veľkými regionálnymi rozdielmi, či už medzi mestami a vidiekom, ako aj medzi západom a juhovýchodom krajiny. Môžeme to pozorovať na rozdielnej dosiahnutej ekonomickej a životnej úrovne.

Infláciu, ktorá bola výrazným problémom, sa podarilo znížiť na 6,4% z pôvodných 30% . Zlepšenie vidieť aj v oblasti verejného zadĺženia, ktoré kleslo o 32% a deficit štátneho rozpočtu o celých 7%⁴⁸.

⁴⁴ *Macroeconomic Indicators*. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: <http://www.invest.gov.tr/en-US/investmentguide/investorsguide/Pages/MacroeconomicIndicators.aspx>

⁴⁵ Ministerstvo zahraničných vecí: *Ekonomická informácia o teritóriu: Turecko*. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: [http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_CEBC492BF3650A45C125783B004BE678_SK/\\$File/120112_EIT_Turecko.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_CEBC492BF3650A45C125783B004BE678_SK/$File/120112_EIT_Turecko.pdf)

⁴⁶ Businessinfo: *Turecko: Ekonomická charakteristika zeme*. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/turecko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000802/#sec1>

⁴⁷ Businessinfo: *Turecko: Ekonomická charakteristika zeme*. [cit. 2010-28-02]. Dostupné na internete: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/turecko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000802/#sec1>

⁴⁸ *Macroeconomic Indicators*. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: <http://www.invest.gov.tr/en-US/investmentguide/investorsguide/Pages/MacroeconomicIndicators.aspx>

Vzhľadom na prípadné členstvo krajiny v EÚ je potrebné analyzovať aj niektoré ďalšie faktory týkajúce sa ekonomickej oblasti, ktoré by mohli výrazne ovplyvniť fungovanie spoločenstva, ako aj jednotlivých členov. Faktory sú nasledovné:

- možný prílev pracovnej sily do členských krajín,
- výhodná poloha tranzitnej krajiny,
- náklady vstupu do EÚ,
- svetová pozícia,
- schopnosť ekonomiky prekonať finančnú krízu.

Jedným aspektom prípadného vstupu krajiny do EÚ je voľný pohyb pracovných síl ako jedna zo štyroch slobôd jednotného trhu, ktorá predstavuje „odstránenie ekonomickej ochrany domáceho trhu medzi členskými štátmi navzájom“⁴⁹. Ide o základný princíp integrácie v Európe. Teda prípadné členstvo krajiny môže znamenať podstatné zjednodušenie prístupu tureckého obyvateľstva na európske trhy práce, čo by mohlo mať destabilizujúci charakter pre členské štáty. Turecko je krajinou s relatívne vysokou nezamestnanosťou, ktorá dosahuje v súčasnosti takmer 12%⁵⁰, pričom hlavným problémom je najmä nezamestnanosť mladých ľudí, a v krajine sú nižšie mzdy v porovnaní so západoeurópskymi krajinami. Na základe prieskumov⁵¹ sú obavy opodstatnené, nakoľko 23% opýtaných Turkov by „veľmi pravdepodobne“ emigroval za prácou do EÚ a ďalších 21% označilo túto možnosť za !pravdepodobnú. Keď si to premietneme do reálnych čísel, mohlo by to znamenať masový prílev až 18 miliónov tureckých imigrantov na naše pracovné trhy. Odlíšny názor je prezentovaný z tureckej strany, podľa ktorého sa tejto možnosti nemusíme až tak obávať, pretože samotný vstup do EÚ môže vyvolať priam opačný efekt. Po vstupe krajiny do EÚ sa očakáva ďalšia vlna investícií smerujúcich do nového členského štátu, vďaka čomu sa môžu vytvárať nové pracovné miesta a zvyšovať sa životná úroveň obyvateľstva. To môže pozitívne pôsobiť na mladých ľudí, ktorí sú teraz nezamestnaní a uvažujú nad odchodom z krajiny. Možno očakávať aj návrat niektorých emigrantov, ktorí takto odišli z krajiny kvôli zlým životným podmienkam. Ďalším argumentom v prospech Turecka je rozhodne aj fakt, že európska populácia pomaly, ale isto strane, a tento trend sa v najbližšej budúcnosti nezmení. Mladí tureckí prisťahovalci by

⁴⁹Lipková, L. a kol.: Európska únia. 2011. s. 97

⁵⁰ Businessinfo: *Turecko: Ekonomická charakteristika země*. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/turecko-ekonomicka-charakteristika-ze-me/4/1000802/#sec1>

⁵¹ Kleknerová, Z. a kol.: *Turecko: velmoc únie, či otloukánek?*. [cit. 2012-27-02]. Dostupné na internete: <http://hn.ihned.cz/c1-15365540>

mohli oživiť starnúce trhy EÚ. V prospech krajiny by sme mohli uviesť ešte dva veľmi dôležité faktory. Prvým je fakt, že podobné obavy súvisiace napríklad so vstupom Španielska do EÚ sa nepotvrdili a druhý, o to dôležitejší je fakt, že s najväčšou pravdepodobnosťou sa uplatnia voči krajine obmedzenia v podobe prechodných období, dokonca niektoré krajiny uvažujú aj o zavedenie trvalej výnimky, keďže ide o takú početnú krajinu, akou Turecko so svojimi už terajšími vyše 77 miliónmi obyvateľov bezpochyby je. Táto podmienka je samozrejme ostro kritizovaná, diskriminujúca a tureckou stranou jednoznačne odmietnutá. Ďalším faktorom, ktorý treba vziať do úvahy je fakt, že krajina sa nakoniec nestane členom Spoločenstva, čo by mohlo mať ešte destabilizujúcejšie účinky ako pre samotnú krajinu, tak pre celú Úniu. Tak by sa z dnešného Turecka, ktoré sa už roky snaží modernizovať, prijímať reformy, a napĺňať európske kritériá razom mohlo obrátiť na krajinu, z ktorej odchádzajú investori a s nimi aj pracovné miesta a akákoľvek nádej na lepší život pre mladých Turkov, ktorí sa budú o to viac snažiť dostať do Európy.

Naopak, pozitívnym aspektom je fakt, že Turecká republika má veľmi dôležitú polohu tranzitnej krajiny na prepravu strategických surovín, akými sú ropa a zemný plyn. Hlavným dôvodom je snaha znížiť závislosť európskych krajín od ruských dodávok. Riešením by mala byť výstavba plynovodu Nabucco, ktorý by mal zabezpečovať prepravu plynu z Kaspickej oblasti, konkrétne z Azerbajdžanu, Iránu a Turkmenistanu do Európy práve cez Turecko. Náklady tohto projektu sa odhadujú na 7,9 mld eur a výstavba by sa podľa posledných informácií malo začať v roku 2013, pričom prvé dodávky sa k nám dostanú v roku 2017⁵². Keďže podľa odhadov EÚ sa spotreba plynu bude neustále zvyšovať, plánuje sa až 70% dodávok získavať prostredníctvom tohto plynovodu⁵³, ktorý z Turecka poputuje do Bulharska, Rumunska, Maďarska a Rakúska. Konkurenčným projektom je trasa ruského Gazpromu známa pod názvom Južný tok, ktorého trasa povedie z Ruska do krajín južnej Európy, pričom by mal prevážať objem až 63 mld m³ plynu v porovnaní s 31 mld m³ plynu plánovaného cez Nabucco. V posledných mesiacoch sa ale objavujú pochybnosti o finálnej podobe tohto európsko-tureckého projektu, nakoľko sa objavujú informácie o nedostatku plynu v danej oblasti Kaspického mora a uvažuje sa o skrátení trasy na Turecko- Bulharsko- Rakúsko⁵⁴.

⁵² *Výstavba plynovodu Nabucco sa odkladá o jeden rok.* [cit. 2012-27-02]. Dostupné na internete:

<http://www.energia.sk/clanok/zemny-plyn/vystavba-plynovodu-nabucco-sa-odklada-o-jeden-rok/3117/>

⁵³ Lípková, L. a kol.: Európska únia. 2011. s. 433

⁵⁴ *Plynovod Nabucco by vraj mohol byť menší.* [cit. 2010-27-02]. Dostupné na internete:

<http://www.energia.sk/clanok/zemny-plyn/plynovod-nabucco-by-vraj-mohol-byt-mensi/6096/>

Ďalším dôležitým aspektom sú náklady vyplývajúce z rozšírenia EÚ, kde sa nám naskytne otázka: Koľko bude Európsku úniu stáť nový člen v podobe Tureckej republiky? Je potrebné zohľadniť počet obyvateľov (v prípade vstupu by to znamenalo až 14% prírastok⁵⁵), zaostalosť a silný podiel poľnohospodárskeho sektora na hospodárstve (teda čerpanie z prostriedkov Spoločnej poľnohospodárskej politiky), ako aj prístup k ostatným štrukturálnym fondom EÚ. Vzhľadom na spomínané parametre ide o značné odčerpanie finančných prostriedkov z rozpočtu Spoločenstva. Podľa výpočtov Švédskeho ústavu pre politické štúdiá by Turecko malo nárok na podporu zo štrukturálnych fondov ročne približne 25 mld eur⁵⁶. Samotná podpora zo Spoločnej poľnohospodárskej politiky by mohla dosiahnuť úroveň až 11,3 mld eur⁵⁷, pričom ostatné regióny budú spolu čerpať „len“ zostávajúcich 10 mld eur⁵⁸. Centrum pre európske politické štúdie (CEPS) zverejnilo údaj, že celkové náklady EÚ vstupom Turecka by mohli predstavovať maximálne 0,16% HNP únie⁵⁹, pokiaľ by sme brali do úvahy súčasný rast ekonomiky danej krajiny ako aj fakt, že v budúcnosti bude menej regiónov vďaka svojmu pokroku oprávnených čerpať prostriedky zo štrukturálnych fondov. Dá sa povedať, že prostriedky z fondov budú mať pre Turecko veľký význam, zatiaľ čo pre EÚ ako celok to nepredstavuje sumu, ktorá by značne narušila spoločný rozpočet či stabilitu Spoločenstva. Argumentom v prospech krajiny je, že kým sa Turecko stane členom EÚ, bude pomoc zo štrukturálnych fondov značne zreformovaná a najmä čerpanie poľnohospodárskej pomoci. Treba počítať aj s faktom, že v období prístúpenia bude krajina v prípade zachovania tendencie rastu omnoho vyspelejšia, bohatšia s rozvinutým hospodárstvom, ktorý bude mať modernú štruktúru orientovanú na priemysel a najmä na sektor služieb. A čím bude jeho ekonomika väčšia, tým väčšie príspevky budú putovať aj do rozpočtu EÚ.

Na druhej strane, je potrebné si uvedomiť aj fakt, že už teraz dostáva Turecko ako kandidátska krajina významnú finančnú pomoc od Európskej únie na základe programu IPA (Instrument for Pre-accession Assistance), ktorý má pomôcť priblížiť sa kandidátom úrovni členských štátov, pričom cieľom pomoci je „podporiť tieto krajiny pri zavádzaní nevyhnutných politických, hospodárskych a inštitucionálnych reforiem v súlade so

⁵⁵ Karlsson, I.: *Európa a Turci: úvahy nad zložitými vzťahmi*. [cit.2011-12-28]. str. 73

⁵⁶ Kleknerová, Z. a kol.: *Turecko: veľmoc únie, či otloukánek?*. [cit. 2012-27-02]. Dostupné na internete: <http://hn.ihned.cz/c1-15365540>

⁵⁷ Kleknerová, Z. a kol.: *Turecko: veľmoc únie, či otloukánek?*. [cit. 2012-27-02]. Dostupné na internete: <http://hn.ihned.cz/c1-15365540>

⁵⁸ Kleknerová, Z. a kol.: *Turecko: veľmoc únie, či otloukánek?*. [cit. 2012-27-02]. Dostupné na internete: <http://hn.ihned.cz/c1-15365540>

⁵⁹ Karlsson, I.: *Európa a Turci: úvahy nad zložitými vzťahmi*. [cit.2011-12-28]. str. 76

štandardami platnými v EÚ⁶⁰. Pre obdobie 2012-2013 vyčlenila EÚ pre krajinu nasledovné finančné prostriedky:

Tabuľka č.2 Predvstupová pomoc určená Turecku pre obdobie 2012-2013

	2012	2013
Prechodná pomoc a budovanie inštitúcií	227,499,161	246,281,891
Cezhraničná spolupráca	2,174,617	2,218,109
Regionálny rozvoj	356,836,341	378,000,000
Rozvoj ľudských zdrojov	83,930,000	96,000,000
Rozvoj vidieka	189,785,003	213,000,000
Celkový objem finančnej pomoci	860,225,122	935,500,000

Prameň: Európska komisia: *Instrument for Pre-accession Assistance (IPA)*. [cit. 2010-28-02]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/miff_2012_2013_en.pdf. s. 7-8

Názory sa líšia aj v otázke, ako ovplyvní členstvo Turecka EÚ ako celok z ekonomického hľadiska. Na jednej strane, krajina dosahuje len 47%⁶¹ priemeru ekonomickej úrovne členských štátov, ale na strane druhej dosahuje vysoký ekonomický rast. Podľa Európskej komisie je krajina pre Úniu „dôležitým strategickým partnerom – pre našu stabilitu a bezpečnosť, z hospodárskeho a energetického hľadiska, a s ohľadom na náš záujem stavať mosty medzi civilizáciami“⁶². Aby sme objektívne mohli posúdiť pozície Turecka, je najvhodnejšie ho porovnať s ostatnými kandidátskymi krajinami⁶³ na základe údajov z roku 2010. Pre komplexnejší pohľad sme porovnali tieto krajiny aj so súčasnými členmi, pričom sme ale vychádzali z údajov z roku, ktorý predchádzal roku vstupu do EÚ (okrem údajov o ekonomickej úrovni, ktoré sú rovnako z roku 2010). Zvolili sme si dve reprezentatívne krajiny, pričom prvou krajinou je Bulharsko, ktoré sa stalo členom v roku 2004, a druhou krajinou je Švédsko, ktoré vstúpilo v roku 1995. Prehľad základných makroekonomických ukazovateľov môžeme vidieť v tabuľke.

⁶⁰ Európska komisia: Finančná pomoc. [cit. 2012-27-02]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/index_sk.htm

⁶¹ Lipková, L. a kol.: Európska únia. 2011. s. 230

⁶² Európska komisia: *Čo by sme mali vedieť o rozšírení EÚ*. [cit. 2012-27-02]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/publication/screen_mythfacts_a5_sk.pdf

⁶³ Euroinfo: *Kandidátske krajiny*. [cit. 2012-27-02]. Dostupné na internete: <http://www.euroinfo.gov.sk>

Tabuľka č.3 Porovnanie ekonomík kandidátskych krajín a vybraných súčasných krajín s čase roku pred vstupom do EÚ

	Chorvátsko	Turecko	Island	Bulharsko	Švédsko
HDP pc v USD	17 818,61	13577,11	36729,62	7990,524	19556,73
Rast HDP v %	-1,191	8,945	-3,473	5,505	4,013
Miera nezamest. (%)	34,92	11,887	1,46	14,3	9,367
Miera inflácie v %	1,048	8,566	5,388	2,348	1,606
Ekonomická úroveň*	64	47	118	44	118

*znamená % priemeru krajín EÚ

Prameň: *Indexamundi*. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: <http://www.indexamundi.com>

Keď porovnáваме údaje Turecka a zvyšných dvoch kandidátskych krajín, úroveň tureckej ekonomiky meraná na základe HDP na obyvateľa, je spomedzi nich najnižšia, ale keď to porovnáваме s Bulharskom v čase, keď ešte nebola členom, je na tom Turecko rozhodne lepšie. Výhodou krajiny je vysoký ekonomický rast, ktorý je vysoký oproti zápornému rastu zvyšných dvoch kandidátskych krajín. Turecko má síce relatívne vysokú nezamestnanosť, ale v porovnaní s Chorvátskom je oveľa nižšia. Nevýhodou v porovnaní s ostatnými je určite vysoká inflácia, ktorá dosahuje hodnotu vyše 8%. Čo sa týka ukazovateľa ekonomickej úrovne, Turecko nedosahuje ani polovicu priemeru členských krajín EÚ, je to len 47%. To znamená, že ak jeho úroveň bude v čase vstupu stále pod 75%, bude mať nárok na finančnú pomoc zo štrukturálnych fondov únie. Rovnako je na tom aj Chorvátsko, ktoré je síce na úrovni 64%, ale rovnako nedosahuje požadovanú dvojtretinovú hranicu priemeru EÚ. V tomto ohľade je jednoznačne najlepšie na tom Island, ktorý v tomto čase dosahuje rovnakú úroveň, akú má Švédsko ako členská krajina. Treba samozrejme brať do úvahy veľkosť Islandskej ekonomiky. Môžeme teda konštatovať, že každá krajina má nedostatky v inej oblasti a teda Turecko ako kandidátska krajina musí dbať na zvyšovanie ekonomickej úrovne, a naďalej pokračovať v úspešnom trende znižovania inflácie a nezamestnanosti.

3.2 Politické aspekty

Strana spravodlivosti a rozvoja (AKP) je pri moci už od volieb v roku 2002. Predstavitelia politickej strany vytrvalo odmietajú prívlastok „islamistická“, namiesto toho

ju prirovnávajú ku „konzervatívnej demokracii“⁶⁴, čo znamená rešpekt a úcta k tradičným islamským a spoločenským hodnotám na jednej strane, a súčasne progresivita a vyzdvihovanie moderných hodnôt, akými sú demokracia a ľudské práva, na strane druhej. Členovia sú síce stále rovnako veriaci, ale na druhej strane sa snažia definovať nový prístup a meniť orientáciu krajiny na smer podobný tomu v Európe. Program strany zdôrazňuje, že „je nevyhnutné prijať modernitu v jej plnom rozsahu, avšak jej filozofické základy by mali byť najprv odlíšené od ich zle pochopených praktík a opisov a iba potom sa modernita môže zmiešať s miestnymi hodnotami“⁶⁵. Strana je často prirovnávaná k európskym kresťansko-demokratickým politickým stranám.

Na objektívne posúdenie Erdoganovej vlády je nutné porovnať jej priority so zahraničnou orientáciou predchádzajúcich premiérov. Ak porovnáme zahraničnú politiku Erdoğan a Nacmettina Erbakana, môžeme pozorovať posun a snahy o spoluprácu s krajinami Európskej únie a odklon od jednostrannej orientácie smerom na východ.

Nacmettin Erbakan bol prvý islamistický premiér, ktorý vládol od roku 1996. Počas svojej vlády nenavštívil ani jednu západnú krajinu, ale naopak sa sústredil na spoluprácu s moslimskými krajinami. Chcel založiť alianciu pod názvom D8, ktorú mali tvoriť najdôležitejšie moslimské rozvojové krajiny. Rovnako, ako nesympatizoval s tureckým členstvom v NATO, nepodporoval ani myšlienku prípadného tureckého členstva v Európskej únii. V roku 1997 vystúpila armáda so striktnými podmienkami, ktoré mali byť prijaté proti islamizácii. Ešte v tom istom roku bola nútená jeho vláda podať demisiu.

Ecevit Bülent, ktorý sa na čelo vlády postavil naposledy v roku 1999, bol päťnásobným premiérom a predsedom Strany demokratickej ľavice (DSP). Bol uznávaným politikom, pretože uskutočnil transformáciu Tureckej republiky na krajinu otvorenú Západu, a bolo to práve za jeho vlády, keď bolo Turecko prijaté ako kandidátska krajina na vstup do Európskej únie. Zasluky sa mu pripisujú za zlepšenie vzťahov nielen s Európou, ale aj s USA, pričom podporoval aj budovanie voľnej trhovej ekonomiky a rozsiahly privatizačný program. Bol považovaný za čestného človeka a politika. Známy bol však aj kvôli rozhodnutiu uskutočniť inváziu na severný Cyprus v roku 1974, ktorá mala za následok rozdelenie ostrova, a rovnako ako aj tým, že v roku 1999, teda počas jeho vlády,

⁶⁴ Bilici, A.: *Turecko opäť na vzostupe: „Islamizmus“ alebo demokracia?* [cit. 2012-29-02]. Dostupné na internete: <http://www.islamweb.sk/stranky/kniznica/Clanky/turecko%2001.htm>

⁶⁵ Bilici, A.: *Turecko opäť na vzostupe: „Islamizmus“ alebo demokracia?* [cit. 2012-29-02]. Dostupné na internete: <http://www.islamweb.sk/stranky/kniznica/Clanky/turecko%2001.htm>

došlo k zatknutiu vodcu kurdských partizánov Abdullaha Öcalana. Ako premiér vládol až do parlamentných volieb v roku 2002, keď sa víťazom volieb stala AKP.

Erdoganova snaha o spoluprácu s európskymi krajinami bola zrejma už tesne predtým, ako nastúpil do funkcie premiéra, keď navštevoval hlavné mestá a loboval za pozitívne stanovisko Európy k vstupu Turecka do EÚ. Na druhej strane nezanedbával vzťahy s krajinami, akými sú Irán a Sýria, ktoré sa vyznačujú napätými vzťahmi s krajinami Západu. Snažil sa teda premostiť priepasť medzi civilizáciami. Zastával názor, že v období rastúcej a nezvratnej globalizácie by nebol dobrý nápad izolovať Turecko od západného sveta, práve naopak. Jeho snaha sa stretla s pozitívnym ohlasom z oboch strán. V roku 2005 sa generálnym tajomníkom Organizácie islamskej konferencie stal práve občan tureckého pôvodu, Ekmelledin Ihsanoglu. Rovnako úspechom bol aj fakt, že krajina sa stala jedným zo spolupredsedom Aliancie civilizácií v OSN. Turecko začalo zohrávať úlohu aj v regionálnych a medzinárodných mierových aktivitách. Napomáha iniciovať mierové rokovania medzi Iránom a Západom, ako aj medzi Izraelom a Sýriou. AKP sa podarilo dokázať, že má skutočný záujem na transformácii spoločnosti a jej pokroku. Počas svojej vlády, ktorú vykonáva už tretie volebné obdobie, priniesla radu politických výsledkov, z ktorých krajina prosperuje. Došlo takmer k zdvojnásobeniu celkového príjmu na obyvateľa, krajina sa stala atraktívnou pre zahraničných investorov, ekonomický rast bol každoročne v priemere 7%⁶⁶. V sociálnej sfére okrem podpory náboženskej výchovy sa sústredila aj na podporu vzdelania a došlo k realizácii reforiem v zdravotníctve. Strana si vytýčila jasné ciele, medzi ktorými je vstup Tureckej republiky do Európskej únie, a tieto ciele sa rozhodla aj naplniť. Napriek doterajšej snahe naplniť kritéria na vstup do EÚ, čelí vláda ešte mnohým otázkam. Problémom je značná polarizácia spoločnosti, ktorá súvisí aj s kľúčovou oblasťou, ktorou je kurdska menšina.

Názory na politické ilúzie Recepa Tayyipa Erdogana sa líšia. Okrem nepopierateľných úspechov sa najmä v poslednom čase čoraz viac skloňujú slová ako obavy a pochybnosti. Ako poznamenal nemecký politický analytik Peter Scholl-Latour, princíp sekularizmu môže postupne slabnúť. Vo svojej knihe uviedol, že „zapálenie pre islamskú vieru prestalo byť záležitosťou malej a tak trochu podivnej náboženskej skupiny,

⁶⁶Bilici, A.: *Turecko opäť na vzostupe: „Islamizmus“ alebo demokracia?* [cit. 2012-29-02]. Dostupné na internete: <http://www.islamweb.sk/stranky/kniznica/Clanky/turecko%2001.htm>

ale pretransformovalo sa do silnejúceho politického hnutia⁶⁷. Podľa neho je možné tento trend pozorovať práve od nástupu AKP. Pritom princíp sekularizmu je jeden z najdôležitejších aspektov nielen tureckej spoločnosti, ale aj celkového postoja k Turecku, a to či už zo strany Európy, ako aj USA. Sekularizmus v Turecku pozorujeme už od založenia republiky v roku 1923 Kemalom Atatürkcom. Obavy z jeho oslabenia sú viac než opodstatnené. Najmä s postupnom časom a hromadeniu kritiky a kladeniu ďalších podmienok zo strany členov EÚ, môžeme sledovať náznaky oslabenia záujmu rozvíjania vzťahov s Európou a náznaky orientácie na islamskú minulosť, kedy ako Osmanská ríša vládla celému moslimskému svetu. Tieto obavy potvrdzujú aj niektoré postoje súčasného premiéra, ako napríklad ostré zaútočenie na Izrael za jeho operácie v Gaze, či vyhlásením počas svojej návštevy v Berlíne, kedy pred zástupom Turkov (žijúcich v európskych krajinách) prehlásil, že „asimilácia je zločin proti ľudskosti“⁶⁸, čo pobúrilo mnohých politických predstaviteľov. Veľké pochybnosti vyvoláva aj zahraničná politika pod vedením ministra zahraničných vecí Ahmeta Davutoglu, ktorý podľa vlastných vyhlásení viac nemá záujem o zblížovanie medzi kresťanstvom a islamom, ale o to, aby Turecko zaujalo opäť významnú úlohu vo svojom regióne. Je autorom „politiky nulových problémov“⁶⁹, ktorej ciele by sme mohli charakterizovať ako zlepšenie susedských vzťahov a posilnenie postavenie Turecka ako hlavného regionálneho aktéra, čo v praxi znamená posilnenie vzťahov s krajinami stredného východu na úkor vzťahov s EÚ. Je teda na mieste otázka, ktorú si kladie nielen USA ale aj Európa: Čo bude nasledovať? Ktorým smerom sa nakoniec Turecko vyberie? Je možné, že neustále naťahovanie prístupových rokovaní oslabuje záujem Turecka o členstvo v EÚ, a krajina skôr preorientuje svoju politiku a využije svoj potenciál v rámci svojho regiónu.

3. 3 Plnenie predvstupových kritérií

Rozširovanie EÚ je komplexným dlhodobým procesom, počas ktorého musia krajiny splniť stanovené kritériá, a po schválení inštitúciami EÚ, vládami členských krajín, ako aj vládou kandidátskej krajiny, môže byť krajina prijatá ako členský štát Únie. Prvým

⁶⁷ Bühler, J.: *Naše minarety sú naše kopije: Európa maj sa na pozore pred Erdoganovou víziou pre Turecko*. [cit. 2011-12-26]. Dostupné na internete: <http://new.icej.sk/article.php?operation=print&id=94>

⁶⁸ Bühler, J.: *Naše minarety sú naše kopije: Európa maj sa na pozore pred Erdoganovou víziou pre Turecko*. [cit. 2011-12-26]. Dostupné na internete: <http://new.icej.sk/article.php?operation=print&id=94>

⁶⁹ Bühler, J.: *Naše minarety sú naše kopije: Európa maj sa na pozore pred Erdoganovou víziou pre Turecko*. [cit. 2011-12-26]. Dostupné na internete: <http://new.icej.sk/article.php?operation=print&id=94>

krokom je podpísanie Asociačnej dohody, po ktorom nasleduje podanie prihlášky, ktorú posúdi Európska komisia, ktorá rozhodne, či je vhodné odporučiť krajine status kandidáta. O jeho pridelení sa rozhoduje jednomyseľne v Európskej rade. Samotné Turecko je dôkazom, že tento proces môže trvať desaťročia, keďže krajina podpísala Asociačnú dohodu v roku 1963 a kandidátskou krajinou sa stala až v roku 1999. Nasledujúce kroky vedú k stanoveniu predvstupovej stratégie a otvoreniu predvstupových rokovaní (čo v prípade Turecka trvalo ďalších 6 rokov). Počas rokovaní informuje pravidelne Komisia hodnotiace správy o pokroku, ktorý bol dosiahnutý, ako aj o nedostatkoch, ktoré treba odstrániť. Rokovania možno považovať za skončené po uzavretí všetkých negociačných kapitol, po ktorom dochádza k samotnému podpisu a ratifikácii prístupovej zmluvy.

Základom prístupového procesu Tureckej republiky je chválenie negociačného rámca v roku 2005. Samotný proces sa skladá z troch hlavných častí⁷⁰:

- naplnenie Kodanských kritérií a uskutočnenie politických reforiem,
- súlad s európskym *acquis*, ktorý sa preverí v jednotlivých kapitolách,
- dialóg s občianskou spoločnosťou, ktorý je pod vedením Komunikačnej skupiny pre EÚ.

Nasledovným krokom je skríning, ktorého úlohou je zistiť aktuálnu pripravenosť na otvorenie jednotlivých kapitol. Ten sa začal 4.10.2005. Napredovanie rokovaní závisí od úspešnosti plnenia požiadaviek EÚ Tureckom. Rada stanoví podmienky pre otvorenie aj uzavretie každej kapitoly, ktorých je spolu tridsaťpäť.

Rokovania prebiehajú podľa schváleného negociačného rámca, v ktorom sa uvádza, že „spoločný cieľ prístupových rokovaní je vstup. Tieto rokovania sú procesom s otvoreným koncom, ktorého výsledok nie je vopred zaručený“⁷¹. To v praxi znamená, že krajina sa členom nemusí vôbec stať. Rovnako je tam uvedené, že pokiaľ Turecko vážnym spôsobom poruší „princípy slobody, demokracie, rešpektovania ľudských práv a základných slobôd a vlády zákona, na ktorých Únia spočíva“⁷², môže Európska komisia odporučiť pozastavenie rokovaní.

⁷⁰ EurActiv: *Prístupové rokovania EÚ-Turecko*. [cit. 2012-11-03]. Dostupné na internete: http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/zoznam_liniek/pristupove-rokovania-eu-turecko

⁷¹ EurActiv: *Prístupové rokovania EÚ-Turecko*. [cit. 2012-11-03]. Dostupné na internete: http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/zoznam_liniek/pristupove-rokovania-eu-turecko

⁷² EurActiv: *Prístupové rokovania EÚ-Turecko*. [cit. 2012-11-03]. Dostupné na internete: http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/zoznam_liniek/pristupove-rokovania-eu-turecko

Pre účel rokovaní bol zriadený Výbor pre dohľad a orientáciu na čele s generálnym tajomníkom pre európske záležitosti Oguzom Demiralpom⁷³. S cieľom zapojiť do procesu aj mimovládne organizácie bola zriadená Komunikačná skupina pre EÚ. Dôležitým krokom bolo aj zriadenie nového ministerstva pre záležitosti týkajúce sa Európskej únie - Ministry for EU affairs, ktorého ministrom je Egemen Bağış. Tento krok bol hodnotený komisiou ako „povzbudivý signál pre turecké reformné snahy o naplnenie predvstupových kritérií EÚ“⁷⁴.

Čo sa týka samotných kapitol, zatiaľ bola uzavretá len jedna, a to Veda a výskum, v roku 2006. Ale už o rok neskôr, 26. 11. 2006 boli prístupové jednania na odporúčenie Komisie pozastavené v ôsmich kapitolách (Voľný pohyb tovarov, Právo zriaďovania a voľný pohyb služieb, Finančné služby, Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka, Rybolov, Dopravná politika, Colná únia a Vonkajšie vzťahy⁷⁵). Ako dôvod sa uvádzal nedostatočný pokrok v oblasti riešenia problémových vzťahov s Cyprom. O rok neskôr bolo otvorených 5 kapitol (Podnikanie a priemyselná politika vo februári, Štatistika a finančná kontrola v júni, a Trans-európske siete spolu s Ochranou spotrebiteľa a zdravia v decembri) a v roku 2008 ďalšie tri (Voľný pohyb kapitálu, Firemné právo a Informačná spoločnosť a médiá). O rok neskôr sa otvorili aj kapitoly Životné prostredie a Dane, a poslednou otvorenou kapitolou sa stala Bezpečnosť potravín, veterinárna a fytosanitárna politika v roku 2010.

Európska komisia pravidelne zverejňuje správy o pokroku krajiny. V tej poslednej z roku 2011 hodnotí pokrok dosiahnutý za rok 2010. Správa je rozdelená do štyroch častí⁷⁶:

- plnenie kodanských kritérií,
- posilňovanie sociálnej súdržnosti a prosperity,
- budovanie dobrých susedských vzťahov a
- pokrok v spolupráci EÚ- Turecko.

⁷³ EurActiv: Prístupové rokovania EÚ-Turecko. [cit. 2012-11-03]. Dostupné na internete: http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/zoznam_liniek/pristupove-rokovania-eu-turecko

⁷⁴ Europa: *Key findings of the 2011 progress report on Turkey*. [cit. 2012-11-03]. Dostupné na internete: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/11/694>

⁷⁵ EurActiv: Prístupové rokovania EÚ-Turecko. [cit. 2012-11-03]. Dostupné na internete: http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/zoznam_liniek/pristupove-rokovania-eu-turecko

⁷⁶ Správa o pokroku Turecka za rok 2010. [cit. 2012-11-03]. Dostupné na internete: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/droi/dv/p7_ta-prov\(2011\)0090_/p7_ta-prov\(2011\)0090_sk.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/droi/dv/p7_ta-prov(2011)0090_/p7_ta-prov(2011)0090_sk.pdf)

Hneď v úvode je kritizované Turecko pre spomalenie politických reforiem, pričom Komisia vidí príčinu v „absencii dialógu a ducha kompromisu medzi hlavnými politickými stranami“. Zrejme najväčšou prekážkou v pokračovaní prístupového procesu je fakt, že krajina od roku 2005 nebola schopná splniť záväzky vyplývajúce z Dohody o pridružení, najmä čo sa týka jej Dodatočného protokolu podpísaného v roku 2005, ktorý rozširoval colnú úniu medzi Tureckom a EÚ na desať nových členských štátov, medzi ktorými bol aj Cyprus. Turecko túto dohodu podpísalo s prehlásením, že touto cestou neuznáva Cyprus ako samostatný štát. Aj napriek nespĺneniu podmienky uznania boli začaté predvstupové rokovania. Turecko ale naďalej odmietlo otvoriť svoje prístavy a letiská pre cyperské lode a lietadlá, v dôsledku čoho boli zmrazené rokovania v už spomínaných ôsmich kapitolách a tento stav trvá dodnes. Tento problém sa stáva opäť aktuálnym, nakoľko v druhom polroku 2012 začne práve cyperské predsedníctvo v Rade EÚ a turecký minister sa vyjadril, že „pokiaľ nedôjde do začiatku predsedníctva k zjednoteniu ostrova, zmrazí Turecko vzťahy s Európskou úniou“⁷⁷.

Európsky parlament vo svojej správe pripomína krajine hlavnú úlohu štátu, a to systém kontroly a rovnováhy, ktorý je nevyhnutný na riadenie demokratického štátu, pričom „musí byť založený na zásade delenia moci a rovnováhy medzi exekutívou, legislatívou a súdnictvom a „dodržiavaním ľudských práv a základných slobôd“⁷⁸. Kritizuje najmä oblasť slobodného prejavu a tlače, kde vidí veľké nedostatky, najmä čo sa týka kriminalizácie názorov, rastúcej autocenzúry v médiách, nedodržiavanie práva na slobodu zhromažďovania a združovania, a vidí tieto fakty ako vážne prekážky demokracie. Rovnako nabáda krajinu na zrušenie 10% volebného kvóra za účelom plurality politických strán ako aj tureckej spoločnosti a rovnako nabáda aj na obmedzenie poslaneckej imunity, pokiaľ sa jedná o korupčné konanie. Vážnym problémom ostáva teroristické správanie zo strany PKK a vyzýva k užšej spolupráci v oblasti boja proti terorizmu. V hodnotiacej správe má miesto aj kurdska otázka, najmä čo sa týka podpory práv tejto menšiny, ako aj zlepšením situácie na juhovýchode krajiny, ktorá je značne zaostalá oproti západnej časti. Veľké nedostatky má krajina aj v oblasti práva žien, konkrétne stále vyskytujúceho sa domáceho násillia, manželstiev z donútenia a zločinov v mene cti, ktoré sa v krajine

⁷⁷ EurActiv: *Vzťahy EÚ a Turecka*. [cit. 2012-11-03]. Dostupné na internete: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/link-dossier/turecko-a-eu>

⁷⁸ Správa o pokroku Turecka za rok 2010. [cit. 2012-11-03]. Dostupné na internete: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/droi/dv/p7_ta-prov\(2011\)0090_/p7_ta-prov\(2011\)0090_sk.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/droi/dv/p7_ta-prov(2011)0090_/p7_ta-prov(2011)0090_sk.pdf)

naďalej vykonávajú. Celkovo v oblasti ľudských práv odkazuje na normy Európskeho súdu pre ľudské práva a Európskeho dohovoru o ľudských právach⁷⁹.

Negatívnou črtou krajiny sú aj pretrvávajúce výrazné rozdiely medzi regiónmi, preto žiada Európska komisia o ich elimináciu, najmä čo sa týka vzdelávania. Keďže jednou z hlavných charakteristík samotnej EÚ je solidarita a súdržnosť, kladie dôraz aj na tieto aspekty. Najväčšie rozdiely sú medzi východnou a západnou časťou krajiny.

Vzhľadom na významnú strategickú polohu Turecka je aj v európskom záujme udržanie stability v danom regióne. Okrem Cyperského problému ide najmä o zlepšovanie vzťahov s Gréckom, udržanie prímeria s Arménskom, a podporu procesu stabilizácie v Iraku. Únia víta nové politické smerovanie krajiny charakterizované ako „politika nulových problémov“, kde sa Turecko viac orientuje na spoluprácu v regióne, avšak Komisia pripomína potrebu posilňovania spolupráce a podpory európskych hodnôt ako hlavný cieľ.

Napriek mnohým nedostatkom a značnej stagnácii za posledné mesiace, môžeme pozorovať aj významné kroky vpred. Jednou z najdôležitejších reforiem bolo zrušenie trestu smrti, navyše v tom istom roku sa posilnili práva kurdskej menšiny povolením vysielania v kurdskom jazyku. Špecifickou otázkou sú práva žien, ktoré sú kritizované. Pravdou však je, že turecké ženy získali volebné právo v roku 1930, čo je skôr než vo Francúzsku či Belgicku. Rovnako aj na pracovnom trhu získavajú čoraz väčšie miesto. Počet tureckých učiteliek je vyšší, než priemer v EÚ⁸⁰, a rovnako majú silné zastúpenie aj v podnikateľskej sfére a dôležitý je aj fakt, že práve Turecko bolo prvou moslimskou krajinou, ktoré malo na čele premiérku. Parlament schválil nový trestný zákonník za účelom zabezpečenia vyššej ochrany žien v krajine. Tvrdšie tresty sa zaviedli aj za mučenie, pričom všetky jeho formy boli postavené mimo zákona.

Tradične silné postavenie v krajine má armáda, ktorá zabezpečuje poriadok a demokraciu v krajine. Tá je však aj predmetom veľkej kritiky zo strany Únie pre jej značný vplyv. Aj v tomto smere môžeme konštatovať pokroky. Prvým krokom bolo prijatie zákona obmedzujúceho jej moc v 2003, a ďalší v roku 2009, ktorý znížil právomoc

⁷⁹ Správa o pokroku Turecka za rok 2010. [cit. 2012-11-03]. Dostupné na internete: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/droi/dv/p7_ta-prov\(2011\)0090_/p7_ta-prov\(2011\)0090_sk.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/droi/dv/p7_ta-prov(2011)0090_/p7_ta-prov(2011)0090_sk.pdf)

⁸⁰ Karlsson, I.: Európa a Turci: úvahy nad zložitými vzťahmi. [cit. 2011-12-28]. str. 77

vojenských súdov. Všeobecným pokrokom bolo schválenie reformy ústavy parlamentom v roku 2010.

3.4 Postoje k členstvu

Za veľkú nevýhodu potenciálneho Tureckého členstva možno považovať aj rastúcu nevôľu európskeho obyvateľstva, ale v poslednom čase aj pesimistické vízie samotných Turkov. Podľa prieskumov Európskej komisie z roku 2006 sa proti vstupu Turecka do EÚ vyslovilo až 48%, pričom za vstup bolo 39% respondentov⁸¹. V roku 2008 boli však postoje ešte pesimistickejšie, pretože za vstup bolo už len 31%, a proti 55%⁸², čo hovorí v značný neprospech krajiny. Dôvody môžeme hľadať najmä vo veľkosti krajiny, obavy z prílevu lacnej pracovnej sily, nedostatky v oblasti dodržiavania ľudských práv, ale aj nevyriešená otázka Cypru⁸³.

Pre komplexnejší pohľad je vhodné pozrieť sa na problematiku podrobnejšie, a to z pohľadu samotných členských krajín, kde pozorujeme rozdiely. Najväčšími odporcami vstupu sú najmä Rakúsko (81%), Nemecko (69%), Luxembursko (69%), Cyprus (68%) a Grécko (67%)⁸⁴. V prípade posledných dvoch krajín sú príčinou najmä problémové vzájomné vzťahy. Naopak, najväčšími zástancami tureckého členstva spomedzi EÚ-27 sú Švédsko, kde vstup podporuje 60% obyvateľov, ďalej Holandsko (55%), Slovinsko (53%), Poľsko (51%), či Dánsko (51%)⁸⁵. Zaujímavý je fakt, že cyperskí Turci sa vyslovili za členstvo Tureckej republiky 67%, pričom u samotných Turkov je to „len“ 54%⁸⁶.

⁸¹ Európska komisia: *Attitudes towards European Union Enlargement*. [cit. 2012-13-03]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_255_en.pdf

⁸² Európska komisia: *The European Union Today and Tomorrow*. [cit. 2012-13-03]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_part3_en.pdf

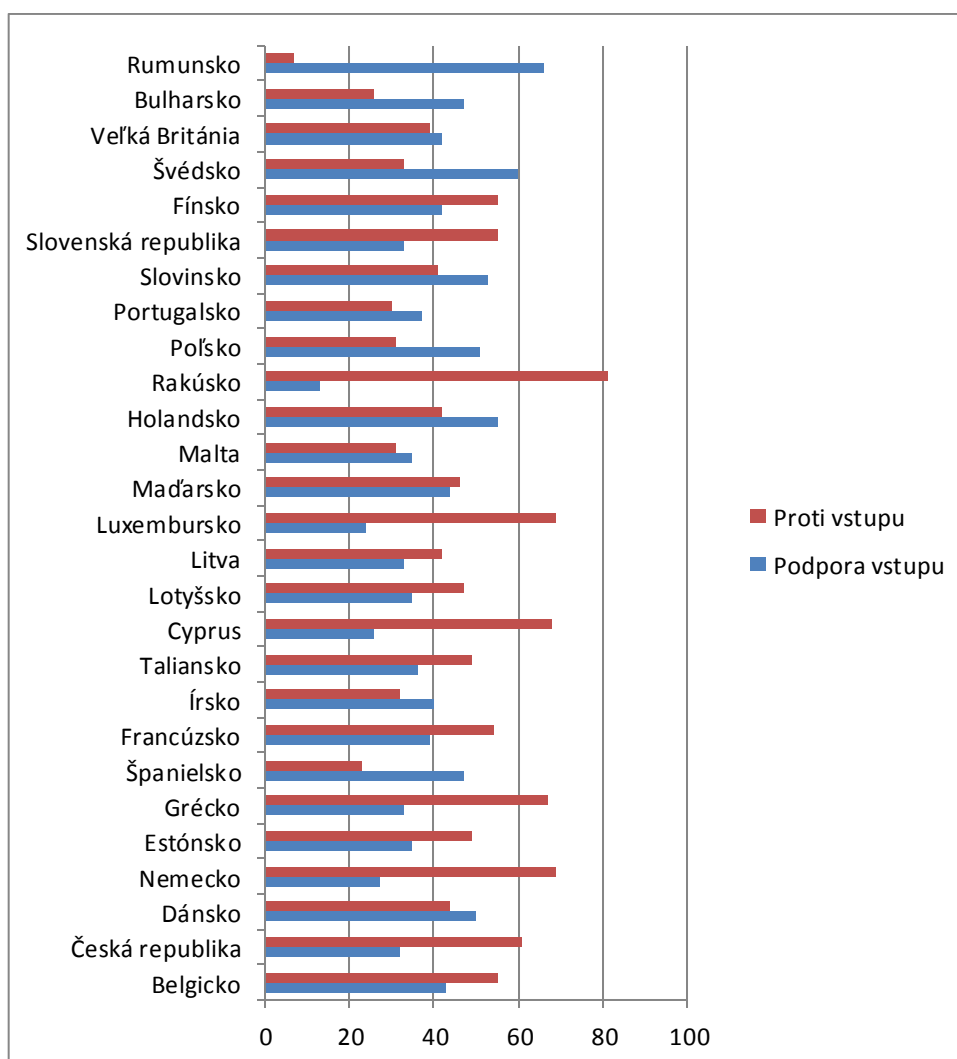
⁸³ Euractiv: *Európa bez Turecka*. [cit. 2012-27.03]. Dostupné na internete: <http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/analyza/europa-bez-turecka-017449>

⁸⁴ Európska komisia: *Attitudes towards European Union Enlargement*. [cit. 2012-13-03]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_255_en.pdf

⁸⁵ Európska komisia: *Attitudes towards European Union Enlargement*. [cit. 2012-13-03]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_255_en.pdf

⁸⁶ Európska komisia: *Attitudes towards European Union Enlargement*. [cit. 2012-13-03]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_255_en.pdf

Graf č.2 Názory obyvateľov členských krajín na potenciálny vstup Turecka do EÚ

Prameň: Európska komisia: *Attitudes towards European Union Enlargement*. [cit. 2012-11-03]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_255_en.pdf

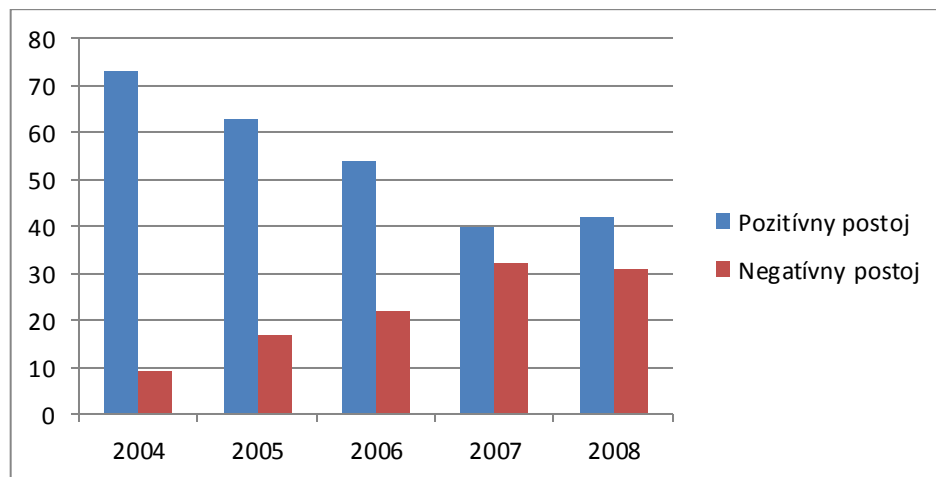
Na mieste je otázka, či sú obyvatelia Únie skeptickí k jej rozširovaniu vo všeobecnosti, alebo ide konkrétne o tureckú otázku členstva. Podľa prieskumov verejnosti považuje ďalšie rozširovanie 45% občanov za pozitívny trend, pričom 42% má opačný názor. Väčšia podpora je najmä u nových desiatich členov EÚ.⁸⁷ Dôvodom na relatívne odmietavejší postoj voči Turecku môže byť aj nízka informovanosť a je krajina posudzovaná na základe predsudkov a nedostatku poznatkov, pričom nepoznajú pozadie celého procesu. Tu je na mieste poukázať na koreláciu medzi informovanosťou a postojom k rozširovaniu. Nadpolovičná väčšina, presnejšie 53% občanov, ktorí sa považujú za

⁸⁷ Európska komisia: *Attitudes towards European Union Enlargement*. [cit. 2012-13-03]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_255_en.pdf

„dobře informovaných“ uviedli, že podporujú rozširovanie EÚ, čo je viac ako priemer, ktorý je na úrovni 45%. Naopak, občania, ktorí sú „nie dobre informovaní“ sa vyslovili proti členstvu, a to v pomere 43%, čo je tesne pod priemerom 42%⁸⁸. Môžeme teda konštatovať, že informovanosť môže mať vplyv na postoj občanov. Ďalší prieskum ukázal, že až 52% ľudí je presvedčených, že z členstva Turecka by profitovala výlučne samotná krajina a iba 20%⁸⁹ je názoru, že by profitovala aj EÚ.

Dôležité je v tomto prípade vziať do úvahy aj názor samotného tureckého obyvateľstva. Kým ešte v roku 2004 by členstvo považovalo 75% obyvateľov za „dobrú vec“, o dva roky neskôr to bolo len 54% a v roku 2008 už len 42%⁹⁰. S klesajúcim záujmom rástol zároveň negatívny postoj, a to z 9% v roku 2004 až po 31% v roku 2008⁹¹. Možno teda pozorovať výrazné zníženie záujmu priamo zo strany kandidátskej krajiny. Otázkou ostáva, čo vedie k tomuto poklesu. Môžeme to pripísať neustálemu naťahovaniu prístupového procesu, kladenie dodatočných podmienok a v neposlednom rade musíme vziať do úvahy aj súčasnú situáciu v Európe, ktorá sa zmieta v ekonomických aj finančných problémoch, čo možno považovať za demotivujúci faktor.

Graf č.3 Zmena postoja Turkov k potenciálnemu členstvu v EÚ

Prameň: Gyárfašová, O.: *Turecko a EÚ- dve zrkadlá*. [cit. 2012-13-03]. Dostupné na internete: <http://www.zahranicnapolitika.sk/index.php?id=667&tl=13>

⁸⁸ Európska komisia: *Attitudes towards European Union Enlargement*. [cit. 2012-13-03]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_255_en.pdf, str.8

⁸⁹ Európska komisia: *Attitudes towards European Union Enlargement*. [cit. 2012-13-03]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_255_en.pdf, str.70

⁹⁰ Gyárfašová, O.: *Turecko a EÚ- dve zrkadlá*. [cit. 2012-13-03]. Dostupné na internete: <http://www.zahranicnapolitika.sk/index.php?id=667&tl=13>

⁹¹ Gyárfašová, O.: *Turecko a EÚ- dve zrkadlá*. [cit. 2012-13-03]. Dostupné na internete: <http://www.zahranicnapolitika.sk/index.php?id=667&tl=13>

3.5 Zbytočné predsudky?

Medzi najrozšírenejšie argumenty proti začleneniu Turecka do európskych štruktúr patrí otázka kultúry a náboženstva. V posledných rokoch sa čoraz viac skloňuje slovo islamofóbia, teda predsudky a neopodstatnený strach voči tomuto vierovyznaniu, čo má za následok častú diskrimináciu, pričom moslimovia sa často ocitajú na okraji spoločnosti. Dôvodov je viacero: nepochopenie viery, strach z cudzieho a strach z terorizmu, najmä po útokoch v New Yorku z roku 2001. Preto sú odvtedy všeobecne občania islamskej viery považovaní za teroristov. Prekvapujúce fakty zverejnil Europol vo svojej správe, kde uviedol, že až 99,6%⁹² teroristických útokov v Európe bolo spáchaných inými ako moslimskými skupinami, pričom najčastejšie to boli separatistické hnutia, čo teda tento argument výrazne spochybňuje.

Ďalšou nesmierne citlivou oblasťou je náboženstvo, ktoré je pre Európu jedným zo základných historických pilierov vôbec. Európske krajiny sú prevažne založené na kresťanských hodnotách a aj napriek faktu, že tu žije už vyše 44 miliónov moslimov a v niektorých členských štátoch tvoria viac ako 10% populácie⁹³, stále sa na nich pozerá ako na cudzincov, od ktorých sa očakáva, že sa prispôbia nášmu spôsobu života a prijímú naše hodnoty. Ako príklad by sme mohli uviesť dve krajiny: Nemecko a Francúzsko, kde sa otázka viery stáva otázkou politickou. Vo Francúzsku, kde žije okolo 5 miliónov moslimov⁹⁴, bol minulý rok prijatý zákon, ktorý zakazuje nosiť ženám burku a nikáb, teda tradičný spôsob zahaľovania tváre, na všetkých verejných miestach. To vyvolalo pobúrenie medzi islamským obyvateľstvom, ktoré to považuje za obmedzovanie ich európskych práv, kým francúzsky prezident Nicolas Sarkozy považuje zahaľovanie skôr za „znak zotročenia“⁹⁵. Nemecko je po Francúzsku druhou krajinou s najväčším počtom moslimov. V krajine je postavených vyše 2200 mešít⁹⁶. Najväčším problémom sa stávajú tureckí

⁹² ISLAMWEB: *Správa Europolu: Všetci teroristi sú moslimovia.... až na to, že 99,6% nie je.* [cit. 2012-18-03]. Dostupné na internete: <http://www.islamweb.sk/stranky/kniznica/Clanky/179.htm>

⁹³ PRAVDA: *Populácia moslimov má rásť oveľa rýchlejšie, predovšetkým v Európe.* [cit. 2012-18-03]. Dostupné na internete: http://spravy.pravda.sk/populacia-moslimov-ma-rast-ovela-rychlejsie-predovsetkym-v-europe-1fo/sk_svet.asp?c=A110127_110539_sk_svet_p12

⁹⁴ Benčík, M.: *Islam naberá na sile, priznáva Vatikán.* [cit. 2012-18-03]. Dostupné na internete: <http://hnonline.sk/svet/c1-23676170-islam-nabera-na-sile-priznava-vatikan>

⁹⁵ HNONLINE: *Moslimovia prišli o symbol. Francúzi vzali ženám burky.* [cit. 2012-18-03]. Dostupné na internete: http://hnonline.sk/2-51526820-k00000_d-53

⁹⁶ Beo: *V Duisburgu bola otvorená najväčšia mešita v Nemecku.* [cit. 2012-18-03]. Dostupné na internete: <http://beo.sk/multikulturalizmus/762-v-duisburgu-bola-otvorena-najvacsia-mesita-v-nemecku>

imigranti, ktorí majú problém s integráciou do spoločnosti a s uplatnením sa. Samotná kancelárka Angela Merkelová priznáva, že „táto snaha o multikultúrnosť zlyhala“⁹⁷.

Na druhej strane je treba dodať, že „EÚ nie je spoločenstvom založeným na náboženstve“, a že „náboženská tolerancia a rešpektovanie rozmanitosti sú základné európske hodnoty“⁹⁸. Takže pokiaľ krajina úspešne naplní politické kritéria, najmä čo sa týka slobody vierovyznania a ochrany menšín, nie je dôvod, aby Turecko ako sekulárna krajina, ktorej obyvateľstvo patrí k umiernennej forme islamu, sa nestala členom EÚ. Prijatím Turecka ako člena Spoločenstva sa môže začať etapa spájania a približovania kultúr. Práve tolerancia a pochopenie tak rozličných kultúr, akými európska a turecká sú, by bola nepochybným prínosom, a tým by získala EÚ šancu dokázať celému svetu, že skutočne rešpektuje rozmanitosť a byť príkladom pre ostatných.

Poloha krajiny, ktorá oddeľuje Európu od moslimského sveta má výhody i nevýhody. V prvom rade je faktom, že pričlenením Turecka bude EÚ hraničiť so štátmi akými sú Sýria, Irak či Irán, ktoré vzhľadom na svoju politickú nestabilitu sú zdrojom početných konfliktov, a predstavujú potenciálne nebezpečenstvo. Na druhej strane je Turecko členom NATO, má silnú armádu aj prostriedky na zabezpečenie hraníc a udržanie bezpečnosti. Ďalším faktom je, že vzťahy Turecka so susednými krajinami sa progresívne zlepšujú a možno ich označiť ako stabilné. Keď zohľadníme aj tieto faktory, je treba uznať, že jeho členstvo môže prispieť k posilneniu bezpečnosti a lepšej spolupráce Európy a Stredného východu, nehovoriac o tom, že krajina sa môže stať vzorom pre iné moslimské krajiny a priviesť ich na cestu vzájomnej spolupráce na globálnej úrovni.

⁹⁷ MERKELOVÁ: Multikulturalizmus v Nemecku zlyhal. [cit. 2012-18-03]. Dostupné na internete: <http://www.aktuality.sk/clanok/174475/merkelova-multikulturalizmus-v-nemecku-stroskotal/>

⁹⁸ Číderová- Báraňová., D.: Prínosy a riziká rozšírenia Európskej Únie o krajiny strednej a východnej Európy pre EÚ. [cit. 2012-18-03]. str. 46

ZÁVER

Na základe podrobného skúmania danej problematiky sme dospeli hneď k niekoľkým záverom. Samotný proces rozširovania Európskej únie je komplexný, dlhodobý a nesmierne zložitý. Táto otázka sa stáva komplikovanejšou, keďže ide o kandidátsku krajinu, akou je Turecko, teda krajinu s moslimským charakterom, nachádzajúcu sa prevažne na ázijskom kontinente, ktorá je európskym hodnotám vzdialená a často prijímaná s podozrením.

Názory týkajúce sa potenciálneho vstupu rozdeľujú verejnosť už dlhé roky. Na jednej strane sa vyzdvihuje dôležitosť Turecka pre EÚ, na strane druhej je upozorňované na možné hrozby spojené s prípadným členstvom. Pokiaľ hovoríme o prínosoch, treba brať do úvahy, že Turecko je krajina, ktorá dosahuje dlhodobo vysokú úroveň hospodárskeho rastu, čím by prispela k oživeniu stagnujúcej európskej ekonomiky. Po harmonizácii predpisov a prijatí ekonomických reforiem môže prispieť k rozšíreniu trhov EÚ, a vzhľadom na jej prírastky obyvateľstva kompenzovať starnúce obyvateľstvo, a teda aj ubúdajúcu pracovnú silu. Dôležitým aspektom je bezpečnosť, ktorá je pre EÚ jednou z priorít. Turecko sa nachádza vo významnom regióne a udržuje relatívne stabilné vzťahy so susednými krajinami, dlhé roky je členom NATO, a disponuje silnou armádou aj vojenským vybavením. Navyše, svojou snahou o priblíženie sa európskym hodnotám, úspešným reformám a vzájomnou spoluprácou s EÚ, sa stáva vzorom pre ostatné moslimské krajiny. Z kultúrneho hľadiska tkvie význam potenciálneho členstva v spájaní civilizácií, budovanie pochopenia a rešpektu medzi kultúrami, najmä v období keď v Európe silnie islamofóbia. Nepopierateľný význam má aj fakt, že Únia s členskou krajinou s takou rozlohou, počtom obyvateľov a silnou ekonomikou, akou Turecko nepochybne je, sa stane významnejším hráčom na globálnej scéne. Pokiaľ chceme zhodnotiť hrozby, je potrebné nahliadať na spomínanú veľkosť a ľudnosť krajiny z iného uhla. Krajina by ako člen mala významné postavenie z hľadiska rozhodovania, a získala by nárok na veľkú časť finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov EÚ. Treba poznamenať, že krajina nedosahuje úroveň priemeru súčasných členov a prevládajú tu veľké regionálne rozdiely odrážajúce sa v životnej úrovni obyvateľstva. Za najväčšie prekážky sa všeobecne uvádzajú najmä absencia pokroku v oblasti ľudských práv, a to najmä v oblasti práv žien a menšín, teda predovšetkým kurdskeho obyvateľstva, kde napriek pokrokom je stále potrebné zlepšenie. Európski politici zdôrazňujú neustále

potrebu uznania Cypru zo strany Turecka, aj keď táto požiadavka by nemala ovplyvňovať postup rokovaní, pokiaľ budú splnené Kodanské kritériá.

Cieľom práce bolo poukázať na prínosy a riziká vstupu Turecka do EÚ. Po podrobnej analýze danej témy sme dospeli k názoru, že pokiaľ Turecká republika zvýši úsilie a naplní všetky požiadavky EÚ, a na druhej strane, ak sa Únia dokáže vhodnými reformami pripraviť na členstvo takej krajiny akou je Turecko, mohlo by byť jeho členstvo na základe už spomínaných argumentov pre EÚ veľkou výzvou a prínosom. Je však potrebný rešpekt, vôľa a zodpovedný prístup oboch strán.

Prínos bakalárskej práce spočíva v jej aktuálnosti, nakoľko otázka členstva Turecka v EÚ má zásadný význam ako pre samotnú Úniu, tak aj pre jej všetkých súčasných členov. Práca poskytuje originálny pohľad na túto problematiku a to z dôvodu orientácie na ekonomické a politické aspekty, ktoré považujeme za najvýznamnejšie. . Vzhľadom na stanové ciele práce v úvode sme toho názoru, že sa ich podarilo naplniť.

Použitá literatúra

BAGIN, Peter. 2011. Turecko: mesiac v sieti. In: *Zahraničná politika*. [online]. 21.11.2011. [cit. 2011-12-12]. Dostupné na internete: <http://www.zahranicnapolitika.sk/index.php?id=1388&t=13>

BENČÍK, Matúš. Islam nabera na sile, priznava Vatikán. [online]. 31.3.2008. [cit. 2012-18-03]. Dostupné na internete: <http://hnonline.sk/svet/c1-23676170-islam-nabera-na-sile-priznava-vatikan>

BILICI, Abdulhamit. Turecko na vzostupe: „Islamizmus alebo demokracia“. In: *Islamweb*. [online]. [cit. 2011-12-12]. Dostupné na: <http://www.islamweb.sk/stranky/kniznica/Clanky/turecko%2001.htm>

BUSINESSINFO: Turecko: Ekonomická charakteristika zeme. In: *Oficiální portál pro podnikání a export*. [online]. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/turecko-ekonomicka-charakteristika-zeme/4/1000802/#sec1>

BUSINESSINFO: Turecko: Vnitropolitická charakteristika. In: *Oficiální portál pro podnikání a export* [online]. [cit. 2012-13-12]. Dostupné na internete: <http://www.businessinfo.cz/cz/sti/turecko-vnitropoliticka-charakteristika/2/1000802/>

BÜHLER, Jünger. Naše minarety sú naše kopije: Európa maj sa na pozore pred Erdoganovou víziou pre Turecko. In: *International Christian Embassy Jerusalem*. [online]. [cit. 2011-12-12]. Dostupné na : <http://new.icej.sk/article.php?id=94>

Conclusions on Turkey. In: *Enlargement Strategy and Main Challenges 2011-2012*. [online]. [citované 2012-03-03]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/tr_conclusions_en.pdf

Ecevit bol politikom, ktorý zmodernizoval krajinu. In: *Finance.sk*. [online]. 6.11.2006. [cit. 2011-31-12]. Dostupné na internete: <http://www.finance.sk/spravy/finance/10935--ecevit-bol-politikom-ktory-zmodernizoval-krajinu/>

EURACTIV: Erdogan je jasný víťaz tureckých volieb. In: *Európska únia: portál o EÚ*. [online]. 13.6.2011. [cit. 2011-12-12]. Dostupné na internete:

<http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/clanok/erdogan-je-jasny-vitaz-tureckych-volieb-017275>

EURACTIV: Európa bez Turecka. In: *Európska únia: portál o EÚ*. [online]. 11.07.2011. [cit. 2012-27-03]. Dostupné na internete: <http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/analyza/europa-bez-turecka-017449>

EURACTIV: Prístupové rokovania EÚ- Turecko. In: *Európska únia: portál o EÚ*. [online]. 04.02.2010. [cit. 2011-02-28]. Dostupné na internete: http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/zoznam_liniek/pristupove-rokovania-eu-turecko

EURACTIV: Turecko. In: *Európska únia: portál o EÚ*. [online]. 01.02.2010. [cit. 2011-28-02]. Dostupné na internete: http://www.euractiv.sk/rozsirovanie/zoznam_liniek/turecko

EURACTIV: Vzťahy EU a Turecka. In: *Európska únia: portál o EÚ*. [online]. 15.12.2011. [cit. 2012-11-03]. Dostupné na internete: <http://www.euractiv.cz/rozsirovani-eu/link-dossier/turecko-a-eu>

EUROINFO: Turecká republika. In: *Informačné centrum Úradu vlády SR*. [online]. [cit. 2010-03-03]. Dostupné na internete: <http://www.euroinfo.gov.sk/turecka-republika/>

EUROPE: Key findings of the 2011 progress report on Turkey. [online]. 12.10.2011. [cit. 2012-11-03]. Dostupné na internete: <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=MEMO/11/694>

EURÓPSKA KOMISIA: Attitudes towards European Union Enlargement. In: *Special Eurobarometer*. [online]. Júl 2006. [cit. 2012-11-03]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_255_en.pdf

EURÓPSKA KOMISIA: The European Union Today and Tomorrow. In: *Standard Eurobarometer*. [online]. November 2008. [cit. 2012-13-03]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/eb/eb69/eb69_part3_en.pdf

EURÓPSKA KOMISIA: Čo by sme mali vedieť o rozšírení EÚ. [online]. 2009. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/publication/screen_mythfacts_a5_sk.pdf

EURÓPSKA KOMISIA: Proces rozširovania. [online]. 30.01.2012. [cit. 2012-11-03]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/enlargement/the-policy/process-of-enlargement/index_sk.htm

EURÓPSKA KOMISIA: Revised Multi-annual Indicative Financial Framework for 2012-2013. In: *Instrument for Pre-accession assistance (IPA)*. [online]. 12.10.2011. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2011/package/miff_2012_2013_en.pdf

EURÓPSKA KOMISIA: Rozšírenie: Ako na to?. [online]. 30.01.2012. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/index_sk.htm

EURÓPSKA KOMISIA: Správa o pokroku Turecka za rok 2010. In: *Európsky parlament*. [online]. 9.3.2011. [2012-11-03]. Dostupné na internete: [http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/droi/dv/p7_ta-prov\(2011\)0090_/p7_ta-prov\(2011\)0090_sk.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/droi/dv/p7_ta-prov(2011)0090_/p7_ta-prov(2011)0090_sk.pdf)

EURÓPSKA KOMISIA: Vzťahy medzi EÚ a Tureckom. [online]. [cit. 2011-10-12]. Dostupné na : http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/turkey/relation/index_sk.htm

EURÓPSKY PARLAMENT: Obchodné a hospodárske vzťahy s Tureckom. In: *Úradný vestník Európskej únie*. [online]. 21.09.2010. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:050E:0015:0019:SK:PDF>

FIALA, Petr- PITROVÁ, Markéta. 2003. *Rozširovaní ES/EÚ*. 3. vydanie. Brno: Masarykova univerzita v Brne, 2003. 247 strán. ISBN 80-210-3041-0

FILIP, Jří a kol. 1986. *Turecko*. Praha : Institut zahraničního obchodu/ČTK- Pressfoto, 1986. 211 strán. ISBN 59-223-83

GYÁRFAŠOVÁ, Oľga: Turecko a EÚ- dve zrkadlá. In: *Zahraničná politika*. [online]. 12.12.2008. [cit. 2012-13-03]. Dostupné na internete: <http://www.zahranicnapolitika.sk/index.php?id=667&tl=13>

IDEXMUNDI: Turkey. [online]. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: <http://www.indexmundi.com/turkey/>

INVESTMENT SUPPORT AND PROMOTION AGENCY OF TURKEY: Economic Outlook. In: *Invest in Turkey*. [online]. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: <http://www.invest.gov.tr/EN-US/TURKEY/FACTSANDFIGURES/Pages/Economy.aspx>

INVESTMENT SUPPORT AND PROMOTION AGENCY OF TURKEY: FDI in Turkey. In: *Invest in Turkey*. [online]. [cit. 2012-29-02]. Dostupné na internete: <http://www.invest.gov.tr/EN-US/INVESTMENTGUIDE/INVESTORSGUIDE/Pages/FDIinTurkey.aspx>

INVESTMENT SUPPORT AND PROMOTION AGENCY OF TURKEY: Macroeconomics Indicators. In: *Invest in Turkey*. [online]. [cit. 2012-29-02]. Dostupné na internete: <http://www.invest.gov.tr/en-US/investmentguide/investorsguide/Pages/MacroEconomicIndicators.aspx>

ISLAMWEB: Správa Europolu: Všetci teroristi sú muslimovia.... až na to, že 99,6% nie je. In: *Islamonline*. [online]. 06.08.2011. [cit. 2012-18-03]. Dostupné na internete: <http://www.islamweb.sk/stranky/kniznica/Clanky/179.htm>

KARLSSON, Ingmar. 2008. *Európa a Turci: Úvahy nad zložitými vzťahmi*. SFPA-Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku. 191 strán. ISBN 80-89356-00-3

KLEKNEROVÁ, Zuzana a kol. Turecko: veľmoc unie, či otloukánek?. In: *Hospodárske noviny*. [online]. 16.12.2004. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: <http://hn.ihned.cz/c1-15365540>

KUBOŠ, Tomáš. 2011. Erdoğan víťazom tureckých volieb. In: *Blízky Východ*. [online]. 14.07.2011. [cit. 2011-20-10]. Dostupné na internete: <http://www.blizky vychod.eu/krajiny/turecko/erdogan-vitazom-tureckych-volieb/>

LIPKOVÁ, Ľudmila a kol. 2011. *Európska únia*. Bratislava: Sprint dva, 2011. 446 strán. ISBN 978-80-89393-33-6

MAREK, Jaromír- VYDROVÁ Michaela. 2011. Erdogan: Na tvorbe novej tureckej ústavy sa bude podieľať opozícia. In: *Český rozhlas*. [online]. 13.07.2011. [cit. 2011-20-11].

Dostupné na internete: http://www.rozhlas.cz/zpravy/evropa/_zprava/erdogan-na-tvorbe-nove-turecke-ustavy-se-bude-podilet-opozice--906827

MERKELOVÁ: Multikulturalizmus v Nemecku zlyhal. In: *Aktuality.sk*. [online]. 17.10.2010. [cit. 2012-18-03]. Dostupné na internete: <http://www.aktuality.sk/clanok/174475/merkelova-multikulturalizmus-v-nemecku-stroskotal/>

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÝCH VECÍ SR: Turecká republika. In: *Ekonomicko-informačný materiál*. [online]. 30.09.2010. [cit. 2012-05-03]. Dostupné na internete: [http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_CEBC492BF3650A45C125783B004BE678_SK/\\$File/Turecko_ZIT_2011.pdf](http://www.mzv.sk/App/wcm/media.nsf/vw_ByID/ID_CEBC492BF3650A45C125783B004BE678_SK/$File/Turecko_ZIT_2011.pdf)

MINISTRY FOR EU AFFAIRS: Accession negotiations. In: *Republic of Turkey*. [online]. 22.3.2011. [cit. 2012-11-03]. Dostupné na internete: <http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=37&l=2>

MINISTRY FOR EU AFFAIRS: The Current Status of the Accession Negotiations. In: *Republic of Turkey*. [online]. Júl 2010. [cit. 2012-11-03]. Dostupné na internete: http://www.abgs.gov.tr/files/fasillar/current_st__acc_.pdf

MINISTRY OF FOREIGN AFFAIRS, REPUBLIC OF TURKEY: Turkey and the EU. [online]. [cit. 2012-28-02]. Dostupné na internete: <http://www.mfa.gov.tr/sub.en.mfa?6ff60bd9-ffd0-4ac2-a177-f7438895084f>

Moslimovia prišli o symbol. Francúzi vzali ženám burky. In: *HNonline*. [online]. 11.04.2011. [cit. 2012-18-03]. Dostupné na internete: http://hnonline.sk/2-51526820-k00000_d-53

PEŠKOVÁ, Adéla. 2008. Turecké parlamentné voľby 2007: kontinuita či diskontinuita?. In: *Stredoevropské politické studie- Masarykova univerzita*. [online]. [cit. 2011-05-12]. Dostupné na internete: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=340>

Populácia moslimov má rásť oveľa rýchlejšie, predovšetkým v Európe. In: *Pravda*. [online]. 27.01.2011. [cit. 2012-18-03]. Dostupné na internete: http://spravy.pravda.sk/populacia-moslimov-ma-rast-ovela-rychlejsie-predovsetkym-v-europe-1fo-/sk_svet.asp?c=A110127_110539_sk_svet_p12

SPENCER, Robert. 2002. *Islám bez závoje: Zneklidňující otázky o nejrychleji rostoucím náboženství*. Praha : TRITON, 2006. 236 strán. ISBN 80-7254-761-5

THIM, Michael. 2010. Dnešní Turecko v éře „bezproblémové politiky“. In: *Natoaktual: Oficiální portál Informačního centra o NATO*. [online]. 16.01.2010. [cit. 2011-12-12]. Dostupné na internete: <http://new.icej.sk/article.php?id=94>

V Duisburgu bola otvorená najväčšia mešita v Nemecku. In: *Beo.sk*. [online]. 29.10.2008. [cit. 2012-18-03]. Dostupné na internete: <http://beo.sk/multikulturalizmus/762-v-duisburgu-bola-otvorena-najvacsia-mesita-v-nemecku>

Voľby v Turecku budú pravdepodobne opäť prebiehať pod taktovkou armády. In: *SME.sk*. [online]. 17.4.1999. [cit. 2011-12-12]. Dostupné na internete: <http://www.sme.sk/c/2186028/volby-v-turecku-budu-pravdepodobne-prebiehat-opat-pod-taktovkou-armady.html>

VÝBOR PRE MEDZINÁRODNÝ OBCHOD: Správa o obchodných a hospodárskych vzťahoch s Tureckom. In: *Európsky parlament*. [online]. 27.08.2010. [cit. 2012-29-02]. Dostupné na internete: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2010-0238+0+DOC+XML+V0//SK>

PRÍLOHY

Tabuľka č.4 Kapitoly acquis

Poradie	Názov kapitoly	Súčasný stav
1	Voľný pohyb tovaru	boli stanovené kritériá pre jej otvorenie
2	Voľný pohyb pracovníkov	
3	Právo zriaďovania a voľný pohyb služieb	boli stanovené kritériá pre jej otvorenie
4	Voľný pohyb kapitálu	otvorená 18.10.2008
5	Verejné obstarávanie	boli stanovené kritériá pre jej otvorenie
6	Firemné právo	otvorená 12.06.2008
7	Právo duševného vlastníctva	otvorená 12.06.2008
8	Politika hospodárskej súťaže	boli stanovené kritériá pre jej otvorenie
9	Finančné služby	boli stanovené kritériá pre jej otvorenie
10	Informačná spoločnosť a médiá	otvorená 18.10.2008
11	Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka	boli stanovené kritériá pre jej otvorenie
12	Bezpečnosť potravín, veterinárna a fytozdravotná politika	otvorená 30.06.2010
13	Rybolov	
14	Dopravná politika	
15	Energetika	
16	Dane	otvorená 30.06.2009
17	Hospodárska a menová politika	boli stanovené kritériá pre jej otvorenie
18	Štatistika	otvorená 26.06.2007
19	Sociálna politika a zamestnanosť	
20	Podnikanie a priemyselná politika	otvorená 28.02.2007
21	Trans-európske siete	otvorená 19.12.2007
22	Regionálna politika a koordinácia štrukturálnych nástrojov	
23	Súdnicstvo a základné práva	
24	Právo, sloboda a bezpečnosť	
25	Veda a výskum	otvorená aj zatvorená 12.06.2006
26	Vzdelávanie a kultúra	
27	Životné prostredie	otvorená 21.12.2009
28	Ochrana spotrebiteľa a zdravie	otvorená 19.12.2007
29	Colná únia	boli stanovené kritériá pre jej otvorenie
30	Vonkajšie vzťahy	
31	Zahraničná, bezpečnostná a obranná politika	
32	Finančná kontrola	otvorená 26.06.2007
33	Finančné a rozpočtové ustanovenia	
34	Inštitúcie	
35	Ostatné otázky	

Prameň: Ministry for EU affairs: *Accession negotiations*. [cit. 2012-11-03]. Dostupné na internete: http://www.abgs.gov.tr/files/fasillar/current_st__acc_.pdf